

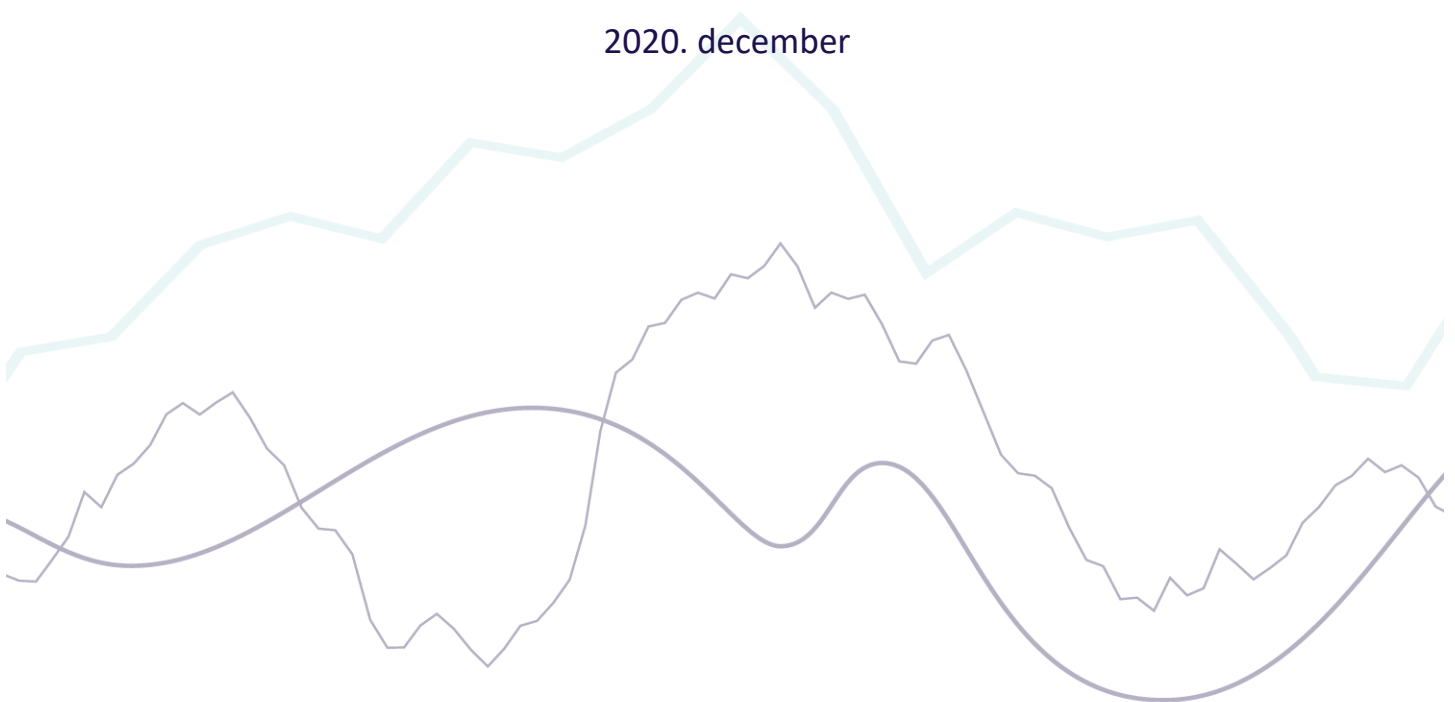

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK

ELEMZÉS

Az export/import szerkezetének és volumenének változása,
hatása a GDP változására

2020. december

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK

ELEMZÉS

Az export/import szerkezetének és volumenének változása,
hatása a GDP változására

Engedélyező:

Domokos László
elnök

Az Elemzés
az interneten
a www.asz.hu
oldalon
olvasható.

Szerkesztő:

DR. NAGY JUDIT projektvezető

Az elemzés elkészítését felügyelte:

DR. PULAY GYULA ZOLTÁN felügyeleti vezető

Készítették:

DR. NAGY JUDIT projektvezető

KEREKES GÁBOR számvevő

KOVÁCS TAMÁS számvevő

Kiadja az Állami Számvevőszék

EL-2835-009/2020.

TARTALOMJEGYZÉK

▶	VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	5
▶	AZ ELEMZÉS CÉLJA ÉS MÓDSZERE	7
▶	A KÜLKERESKEDELMI FORGALOM NEMZETGAZDASÁGI JELENTŐSÉGE	8
▶	A KÜLKERESKEDELMI FORGALOM ALAKULÁSA, SZERKEZETE	10
	A külkereskedelmi mérleg szerkezete	10
	A magyar gazdaság nyitottsága	14
	A globális értékláncokban elfoglalt hely	14
▶	A KÜLKERESKEDELMI EGYENLEG ÉS A GDP KAPCSOLATA.....	18
	A GDP felhasználási oldalának meghatározása	18
	Összefüggések a GDP felhasználási oldalának elemei között.....	20
	A beruházások alakulása	21
	A végső fogyasztás alakulása.....	23
	Összefüggések a külkereskedelmi forgalom és központi költségvetés egyenlege, illetve az államadósság között.....	24
▶	A KÜLKERESKEDELMET BEFOLYÁSOLÓ EGYÉB TÉNYEZŐK	26
▶	A KÜLKERESKEDELEM JÖVŐBELI TENDENCIÁI.....	27
	A 2020. év	28
▶	KÖVETKEZTETÉSEK	30
▶	FELHASZNÁLT IRODALOM.....	31
▶	RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK.....	34
▶	ÉRTELMEZŐ SZÓTÁR.....	35

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Az Állami Számvevőszék közgazdasági tárgyú elemzésének középpontjában a Magyarország Alaptörvényében előírt államadósság-szabály rövid- és hosszabb távú betarthatósága áll. Az export és az import, valamint ezek egyenlegének alakulása közvetlen és közvetett módon egyaránt befolyásolja az államadósság-mutató nevezőjében szereplő GDP-t, illetve a számlálójában álló bruttó államadósságot. Ez indokolja, hogy az ÁSZ az export/import alakulását, az erre ható tényezőket részletesen elemezze, elsősorban abból a szempontból, hogy azok milyen összefüggést mutattak a 2013. és 2019. közötti folyamatos gazdasági növekedéssel, valamint a költségvetés konszolidációjával.

Az elemzett időszakban a magyar export minden évben meghaladta az importot, következképpen pozitív összeggel járult hozzá a gazdaság teljesítményéhez. 2016-ig a külkereskedelmi egyenleg folyamatosan nőtt, ami azt jelenti, hogy a külkereskedelem közvetlenül is dinamizálta a magyar gazdaságot. 2017-2019 között a külkereskedelem közvetetten támogatta a gazdasági növekedést, mivel a 2016-ra elért rekord összegű külkereskedelmi egyenleg, valamint az export továbbra is dinamikus bővülése lehetővé tette a magas importigényű bruttó felhalmozás igen erőteljes növekedését, és a végső fogyasztás jelentős bővülését anélkül, hogy a külkereskedelmi egyensúly felborult volna.

A pozitív külkereskedelmi mérleg eléréséhez két alapvető feltétel – a világgazdasági versenyképesség kedvező alakulása, valamint a nemzetgazdasági szintű megtakarítási többlet – teljesítésére van szükség. Az első feltétel teljesülését jelzi, hogy a magyar export növekedésének üteme a vizsgált időszak minden évében meghaladta a világkereskedelem bővülésének mértékét. Ugyanez igaz az import növekedésére is, ami viszont arra utal, hogy a magyar vállalkozások belföldi versenyképessége kevésbé erősödött. Különösen szembevetű ez abból, hogy a bruttó felhalmozás dinamikus növekedése az import nagyarányú felfutásával járt együtt, azaz a beruházási javak igen nagy arányban importból származnak.

A magyar gazdaság export-versenyképességének javulása elsősorban annak köszönhető, hogy a magyar gazdaság növekvő mértékben integrálódott a globális értékláncokba, leginkább az autóipar területén. Ennek eredményeként a magyar exportban a 2014. évi 54,8 százalékról 2019-re 57,4 százalékra emelkedett a „gépek és szállító eszközök” árucsoport részesedése (a másik három árucsoport részesedésének arányos csökkenése mellett). Az export-versenyképesség fokozódásának másik fontos tényezője a szolgáltatás export dinamikus bővülése volt. 2018-2019-ben a szolgáltatások külkereskedelmében elért többlet képes volt kompenzálni az áruk külkereskedelmi egyenlegének negatívvá válását.

A magyar kis- és középvállalkozások exportteljesítményének növelése érdekében tett erőfeszítések, és az elért sikerek ellenére a magyar exportban továbbra is a nagyvállalatok szerepe a meghatározó. 2018-ban a foglalkoztatottak 34,7 százalékát alkalmazó nagyvállalatoknál koncentrált az export 84,2 százaléka. A legnagyobb exportőr 50 magyarországi vállalkozás az export 44 százalékát adta.

A globális értékláncokba a magyar vállalkozások elsősorban a termelési fázisba kapcsolódnak be, a gyártás egy-egy szakaszát végzik Magyarországon, majd az elkészült terméket az értékláncon belül továbbszállítják egy másik országba. Az így bővülő termelés az export bruttó értékének jelentős növekedését eredményezi, azonban az export importtartalma magas, a hozzáadott érték tartalma pedig alacsony. Ezt támasztja alá, hogy 2016-ban a magyar belföldi hozzáadott érték aránya a bruttó exportban 55,9 százalék volt, az egyik legkisebb az EU tagállamok között. Ennek oka az is, hogy a magyar beszállítások aránya az exportra menő termelésbe még mindig alacsony. A globális értékláncban általában a gyártói pozíció eredményezi egy főre vetítve a legkisebb hozzáadott értéket. Ez azt jelenti, hogy a magyarországi vállalkozásoknak a globális értékláncokban elfoglalt tipikusan gyártói pozíciója relatíve alacsony hozzáadott értéket eredményez, ami értelemszerűen kihat a bérszínvonalra, a nyereség színvonalára, és ezeken keresztül az adóalapokra is.

A magyar gazdaság rendkívül nyitott. Az importhányad 2013 és 2019 között viszonylag szűk sávban 77,6 és 81,0 százalék között ingadozott (elsősorban aszerint, hogy a bruttó felhalmozás milyen részarányt képviselt a GDP növekedésében). Következésképpen a GDP 80 százalékát meghaladó bruttó exportteljesítményre volt szükség a külkereskedelmi aktívum eléréséhez. Mindez azt jelenti, hogy ha a magyar gazdaság 80 százalék körüli importfüggősége fennmarad, akkor a gazdasági növekedésnek továbbra is kulcskérdése lesz az export dinamikus növelése.

2013 és 2019 között – a keleti, majd a déli nyitás politikájának meghirdetése mellett – a magyar exporton belül 76,2 százalékról 80,4 százalékra növekedett az EU országokba irányuló export. Ez összefüggésben lehet azzal, hogy a távol-keleti országokból érkező egyre jelentősebb exportorientált, működő tőke beruházások is tipikusan az EU országok piacaira fókuszálnak. Az importban szintén nőtt az EU országok részesedése, de csak kisebb mértékben (a 2013. évi 73,1 százalékról 74,8 százalékra), következésképpen az EU országokkal folytatott kereskedelemben a magyar exporttöbblet tovább emelkedett.

A külkereskedelmi többletnek szükséges hazai megtakarítások egyik fontos tényezője volt a kormányzati szektor hiányának a GDP 3 százaléka alatt tartása, és a magyar államadósság növekvő részének hazai megtakarításokból történő finanszírozása. A konszolidált költségvetési politikának és a magas külkereskedelmi egyenlegnek köszönhetően a magyar gazdaságra évtizedeken keresztül jellemző ikerdeficitet (a költségvetési hiány és a folyó fizetési mérleg hiánya együttes jelentkezését) az elemzett időszak legvégéig sikerült elkerülni. A külkereskedelmi egyenleg többletének 2017 óta tartó folyamatos csökkenése következtében azonban a folyó fizetési mérleg egyensúlya folyamatosan romlott, és 2019. utolsó negyedévére deficitessé vált, jelezve, hogy a magyar gazdaság egyensúlyi pályán tartásához jelentős külkereskedelmi többletre van szükség.

A 2020. évi járvány gazdasági hatásai a kedvező külkereskedelmi trendeket teljesen megtörték. A magyar export drámai visszaesése a világgazdasági folyamatok következménye. A járvány rámutatott a globális értékláncokra épülő világkereskedelem sérülékenységére. Ez a globális értékláncokba integrálódott magyar exportkapacitásokat is súlyosan érintette. További érzékeny veszteség a magyar exporttöbbletben egyre nagyobb szerepet játszó szolgáltatások – mindenekelőtt a turizmus – exportjának kiszáradása. A járvány megszűnését követően a világkereskedelem és a globális értékláncok visszarendeződnek, de ennek sebessége és mértéke az egyes ágazatokban és területeken különböző lesz. Komoly lépések várhatóak a sérülékenység mérséklésének irányába is. Ezek fényében célszerű újragondolni a magyar külgazdasági politika prioritásait.

AZ ELEMZÉS CÉLJA ÉS MÓDSZERE

Az Állami Számvevőszék az Országgyűlés legfőbb pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerveként az ÁSZ törvény 5. § (13) bekezdése alapján elemzéseket és tanulmányokat készít és ezek rendelkezésre bocsátásával segíti a Költségvetési Tanácsot feladatai ellátásában. A közérdeklődésre számot tartó elemzések nyilvánosságra hozásával az ÁSZ fontos összefüggésekre hívja fel a kormányzati szervek és mindazok figyelmét, akik a magyar gazdasági folyamatok iránt érdeklődnek.

Az Állami Számvevőszék közgazdasági tárgyú elemzésének középpontjában a Magyarország Alaptörvényében előírt államadósság-szabály rövid- és hosszabb távú betarthatósága áll. Az export és az import, valamint ezek egyenlegének alakulása közvetlen és közvetett módon egyaránt befolyásolja az államadósság-mutató nevezőjében szereplő GDP-t, illetve a számlálójában álló bruttó államadósságot. Ez indokolja, hogy az ÁSZ az export/import alakulását, az erre ható tényezőket részletesen elemezze, elsősorban abból a szempontból, hogy azok milyen összefüggést mutattak a 2013. és 2019. közötti folyamatos gazdasági növekedéssel, valamint a költségvetés konszolidációjával.

Az Állami Számvevőszék 2019-ben elemzést készített a magyar gazdaság kiegyensúlyozott növekedését befolyásoló tényezőkről 2008-2018 évekre vonatkozóan (ÁSZ, 2019). Bemutatta hogyan változtak a GDP felhasználási oldalának összetevői és hogyan hatottak egymásra. Kiemelte a külkereskedelmi egyenleg és a bruttó felhalmozás ellentétes irányú alakulását.

Jelen elemzés a GDP felhasználási oldalának egyik elemére, az export/import 2013-2019 közötti alakulására fókuszál. Arra keresi a választ, hogy a gazdasági növekedés fenntarthatóságában mi volt a szerepe a külkereskedelmi forgalom szerkezetének, volumenének és ezek változásainak. Ennek során az elemzés részletesebben foglalkozik a külkereskedelem ágazati összetételével, illetve az áruk, a szolgáltatások külkereskedelmével.

A GDP termelési oldalát érintően az elemzés vizsgálja az egyes ágazatok hozzájárulását az exporthoz. Az elemzés kitér a magyar export és import világgazdasági beágyazottságára. Az elemzés az Európai Unió tagállamai közötti kereskedelmet külkereskedelemnek tekinti. A szakirodalom alapján az elemzés felvázolja a külkereskedelem jövőbeli tendenciáit, és az ebből levonható következtetéseket.

Az elemzés áttekinti a téma szempontjából releváns fogalmakat, a nyitottságot, globalizációt, globális értékláncok szerepét és az ikerdeficitet. Kitekintést nyújt a külkereskedelmi forgalom alakulását befolyásoló egyéb tényezőkre is.

Rugalmas árfolyamrendszerben a hazai valuta iránti kereslet változása az árfolyam változásán keresztül gyakorol hatást az exportált és importált termékek árára, de ezzel csak rövidtávon javítható a külkereskedelmi egyenleg, ezért az árfolyam-politikával nem foglalkozik az elemzés.

Az elemzés a rendelkezésre álló adatok egyszerű statisztikai módszerek elemzésével, a tárgyban készült, nyilvánosan elérhető adatok¹, elemzések és tanulmányok feldolgozásával vonja le logikai következtetéseit.

2020 eseményei a gazdasági növekedésre vonatkozó terveket, prognózisokat jelentősen felülírták. 2020 egy trendváltó év, ezért nem elemeztük 2020 adatait.

¹ Adatok forrása: KSH, WTO, OECD a forrásmegjelölések szerint

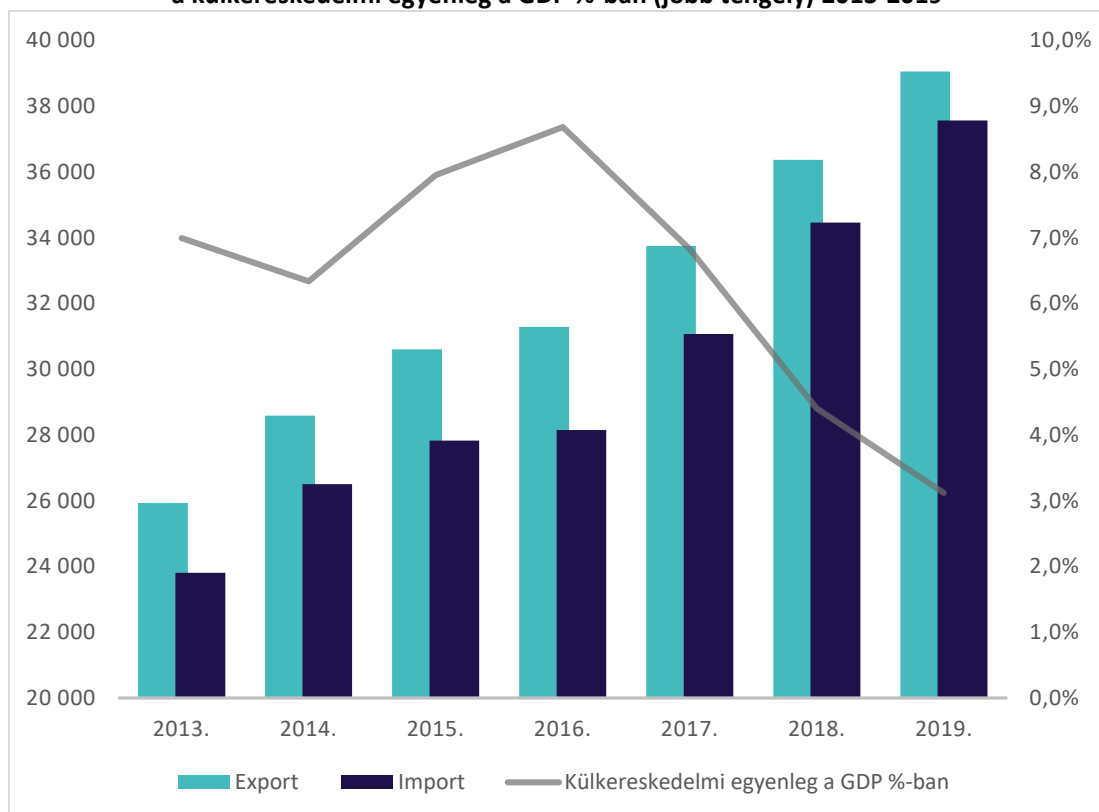
A KÜLKERESKEDELMI FORGALOM NEMZETGAZDASÁGI JELENTŐSÉGE

A külkereskedelem tartalmazza az áruforgalmat és a szolgáltatásokat egyaránt. 2019-ben a WTO statisztikái szerint (WTO, 2020a) Magyarország világszintű részesedése az áruexportban 0,7%, az áruimportban 0,6% volt, ezzel a 34. helyen állt az exportőrök és 33. helyen az importőrök világrangsorában. Összehasonlításképpen az áru exportban 2019-ben a régió országai közül Csehország 1,1%-os részesedést, Szlovákia 0,5%-os részesedést ért el. Magyarország után az áruexport területén a 35. helyen Dánia, a 36. helyen Norvégia foglalt helyet (WTO, 2020a). A szolgáltatások tekintetében 2018-ban a 29 milliárd dollár értékű kereskedelmi szolgáltatás-export a 39. helyet jelentette az országok rangsorában, ezzel Magyarország világszintű részesedése 0,5% volt.²

A külkereskedelmi forgalom egyenlege a gazdasági növekedés egyik fontos összetevője, valamint egy adott ország külső versenyképességének mutatójának is tekinthető. Ugyanakkor a nemzetgazdaság teljesítményének értékeléséhez az export/import teljesítmény önmagában nem ad elegendő támpontot, a külkereskedelmi forgalmi adatok az ország gazdasági szerkezetének kontextusában, egyéb makrogazdasági mutatókkal (mint pl. a GDP) együtt értelmezhetők. Ezért kiindulásként az 1. ábrán a magyar export/import alakulása mellett a külkereskedelmi egyenleg GDP arányos alakulását is bemutatjuk.

1. ábra

Az export, az import és a külkereskedelmi egyenleg folyó áron (Mrd Ft) (bal tengely), valamint a külkereskedelmi egyenleg a GDP %-ban (jobb tengely) 2013-2019

Forrás: KSH STADAT 3.1.9h. alapján ÁSZ szerkesztés

Az 1. ábrán látható, hogy 2013–2019 között minden évben nőtt mind az export, mind az import folyóáron számított értéke, valamint az export értéke minden évben meghaladta az import értékét. Következésképpen a külkereskedelmi egyenleg pozitív összeggel járult hozzá a magyar gazdaság teljesítményéhez. A külkereskedelmi egyenleg 2016-ig folyamatosan nőtt, ami azt jelenti, hogy a külkereskedelem közvetlenül is dinamizálta a magyar gazdaságot. 2017–2019 között azonban folyamatosan csökkent az aktívum. Az utolsó 3 évre

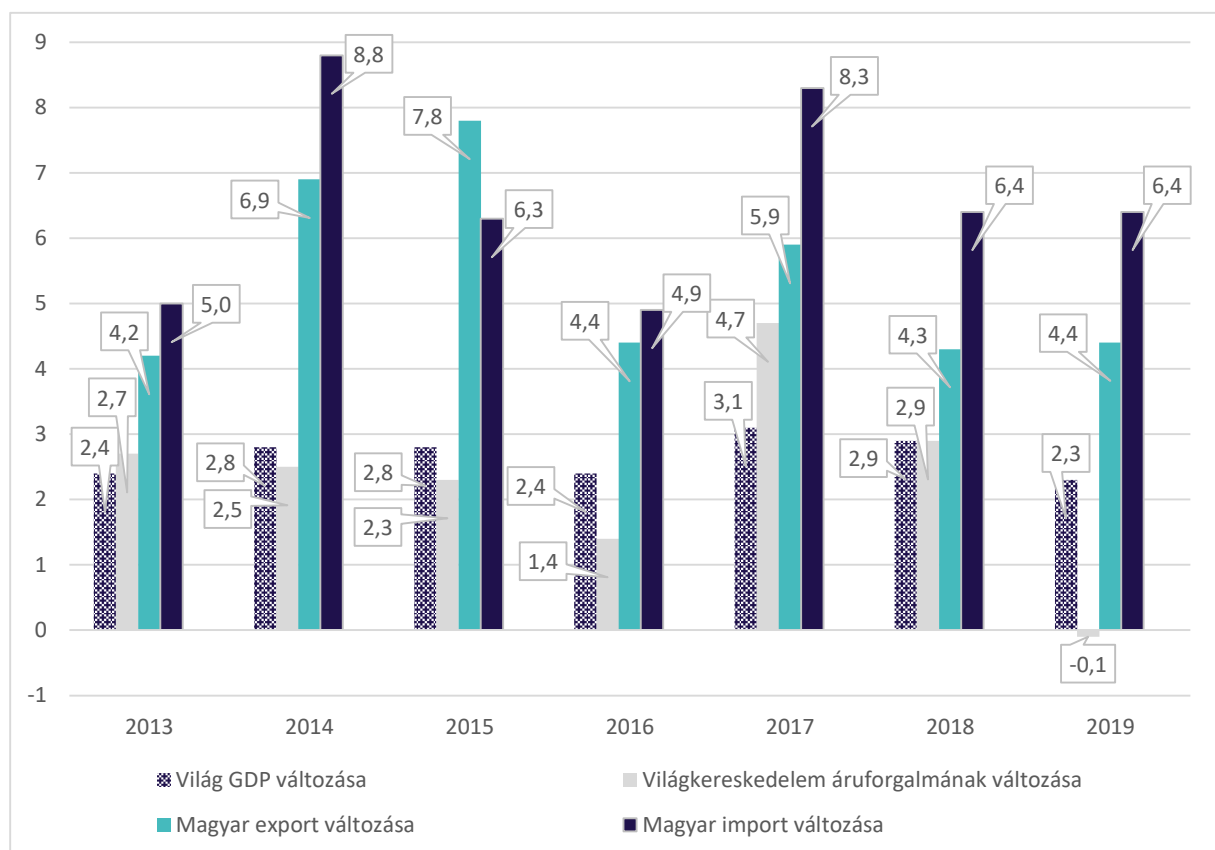
² 2019-ben Magyarország a nemzetközi rangsorban nem került be az első 40 ország közé.

jellemző, folyamatosan romló külkereskedelmi egyenleg a GDP egyre kisebb arányát tette ki. Ebben az időszakban a külkereskedelem közvetetten támogatta a gazdasági növekedést, mivel a 2016-ra elért rekord összegű külkereskedelmi egyenleg, valamint az export továbbra is dinamikus bővülése lehetővé tette a magas importigényű bruttó felhalmozás igen erőteljes növekedését, és a végső fogyasztás jelentős bővülését anélkül, hogy a külkereskedelmi egyensúly felborult volna.

A magyar külkereskedelem alakulását befolyásolják a világgazdasági folyamatok, ezért célszerű megvizsgálni, hogy az elemzett időszakban miként változott a termelés és a külkereskedelmi áruforgalom világszinten, és ehhez képest a magyar export és import hogyan alakult. Ezt mutatják be a 2. ábra adatai.

2. ábra

A világkereskedelem és a magyar külkereskedelem volumene, valamint a világ reál GDP változása (előző évhez képest %) 2013-2019

Forrás: WTO (2020a). és KSH STADAT 3.1.1. és 3.5.15. alapján ÁSZ szerkesztés

A 2. ábráról leolvasható, hogy egy közepes ütemű növekedést követően 2017-ben a világ reál GDP és a világkereskedelem növekedése kiemelt mértékű volt, ezt követően azonban lelassult. 2018-tól elindult egy világgazdasági dekonjunktúra, ami visszafogta a világkereskedelem növekedését is. A világgazdaság konjunkturális hullámszerűsége ellenére a magyar export az elemzett időszakban végig dinamikusabban – a világkereskedelem növekedésénél gyorsabb ütemben – bővült, és növekedett még 2019-ben is, amikor a világkereskedelem volumene csökkent. Ugyanakkor az ábrán az is látható, hogy a magyar import növekedési üteme egyes években még ennél is dinamikusabb volt, és 2016-tól folyamatosan meghaladta az export növekedését. Mindez arra utal, hogy a magyar gazdaság export-versenyképessége az elemzett időszakban javult a magyar vállalkozások belföldi versenyképessége viszont kevésbé erősödött.

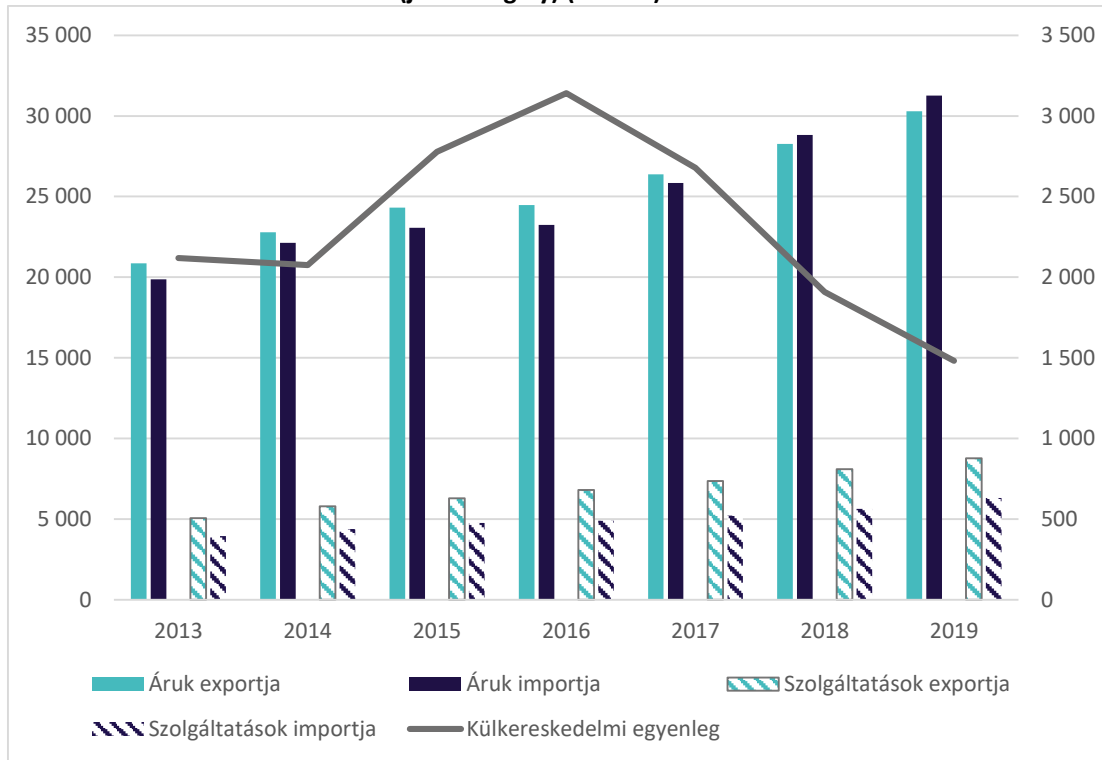
A KÜLKERESKEDELMI FORGALOM ALAKULÁSA, SZERKEZETE

A külkereskedelmi mérleg szerkezete

A külkereskedelmi egyenleg tartalmazza a külkereskedelmi áruforgalmon kívül a szolgáltatások exportjának és importjának egyenlegét, ezért árnyaltabb képet kapunk, ha export/import változást is megbontjuk árukra és szolgáltatásokra. Az erre vonatkozó adatokat a 3. ábra mutatja be.

3. ábra

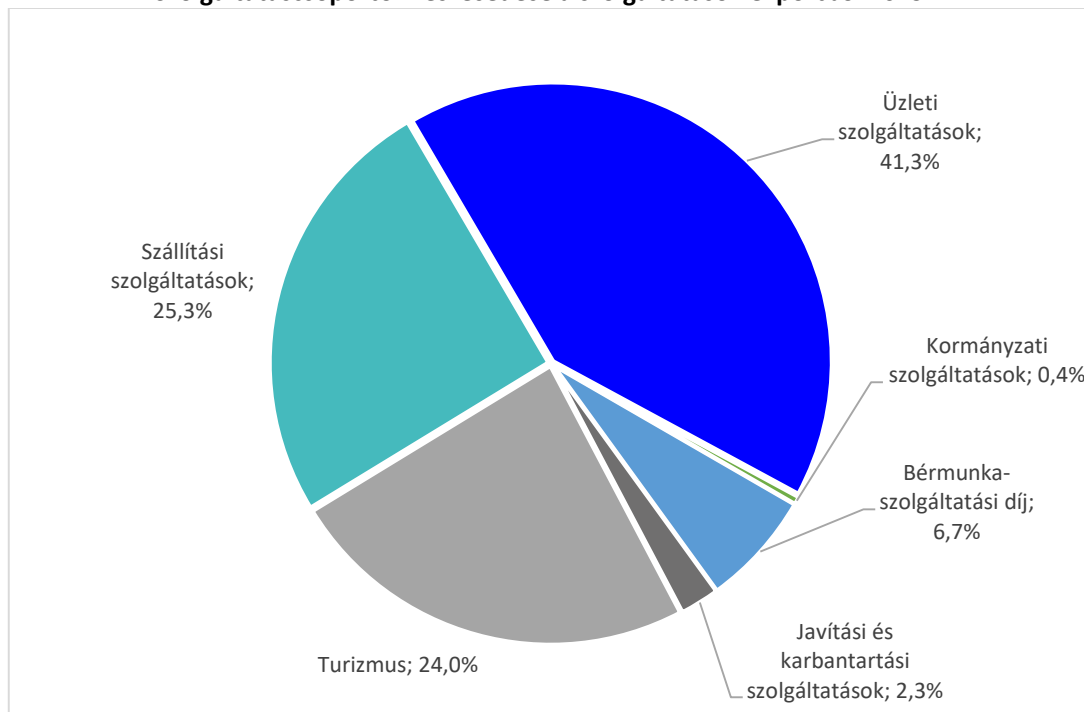
A külkereskedelmi áru- és szolgáltatásforgalom (bal tengely), valamint a külkereskedelmi egyenleg (jobb tengely) (Mrd Ft) 2013-2019

Forrás: KSH STADAT 3.1.9h. alapján ÁSZ szerkesztés

A 3. ábra adatai alapján elmondható, hogy 2013 és -2019. között a legdinamikusabb változást az áruk importja mutatta, és ennek következtében értéke 2018-tól meghaladta az áruk exportjának értékét. Ezzel szemben a szolgáltatások exportja 2013-2019 között gyorsabban nőtt a szolgáltatások importjánál. Ennek köszönhetően 2013-2019 között a szolgáltatások külkereskedelmi egyenlege több mint kétszeresére (218,6%-ra) emelkedett (KSH STADAT 3.1.9h.). A szolgáltatás export dinamikus bővülése hozzájárult az export-versenyképesség növekedéséhez. 2018-2019-ben a szolgáltatások külkereskedelmében elért többlet képes volt kompenzálni az áruk külkereskedelmi egyenlegének negatívvá válását. A szolgáltatás kereskedelem részesedésének ilyen felfutása nem csak a magyar gazdaságban tapasztalható. A világkereskedelem legdinamikusabban fejlődő szegmense a szolgáltatáskereskedelem. 2019-ben a világ áru- és szolgáltatásexportjának 23,6%-át (WTO, 2020a) a szolgáltatások adták. Egy 2018-as prognózis (Kiss Judit, 2018) szerint ez a szám 2025-re az információs-technológiai szolgáltatások térnyerésével akár 50%-ra is emelkedhet. A világkereskedelemben 2019-ben a szolgáltatások exportjának 53,7%-át adták az egyéb kereskedelmi szolgáltatások (WTO, 2020a), amelyek fő összetevői az egyéb üzleti, telekommunikációs és információ-technológiai, valamint pénzügyi szolgáltatások. Az árucseré-forgalom növekedése értelemszerűen együtt jár a szállítás, a raktározás, a logisztika, s egyéb kereskedelmi szolgáltatások növekedésével, hiszen akár maga az áru eladása történhet szolgáltatással. A magyar export szolgáltatáscsoportok közötti megoszlását a 4. ábra mutatja be.

4. ábra

Szolgáltatáscsoportok részesedése a szolgáltatások exportból 2019.

Forrás: KSH STADAT 3.5.21. alapján ÁSZ szerkesztés

A 4. ábrán látható, hogy a magyar szolgáltatásexportban a legnagyobb súlyt az üzleti szolgáltatások képviselték 2019-ben.

Megvizsgáltuk az áruk külkereskedelmének szerkezetét is. Khalafalla-Webb (2001) tanulmánya szerint az áru exportnak a gazdasági növekedésre gyakorolt hatása hosszabb távon attól is függ, milyen mértékben tartalmaz az export magasan feldolgozott termékeket. A Kereskedelmi Világszervezet szerint 2019-ben már az áruk világkereskedelmének 70%-át tették ki a feldolgozott termékek (WTO, 2020a). Az 1990-es évtized közepén a Magyarország külkereskedelmének szerkezetét még az alacsony, illetve viszonylag alacsony feldolgozottságú termékek határozták meg, amelyek a kohászathoz, mezőgazdasághoz, könnyűiparhoz (bérmunka formájában) kapcsolódtak. A gépipari termékek megugrása az exportorientált gépipari beruházások termőre fordulásával történt meg. 2008 és 2015 között a legszembetűnőbb változás a közúti járművek arányának növekedése volt (Antalóczy Katalin, 2017). Ezt igazolja vissza az 1. sz. táblázat, amely a magyar áru külkereskedelem áru-főcsoportonkénti megoszlását mutatja be 2014-ben és 2019-ben.

1. sz. táblázat

A kivitel alakulása áru-főcsoportok szerint 2014, 2019

Áru-főcsoport	Forgalom Mrd forint		A forgalom megoszlása (%)	
	2014	2019	2014	2019
Élelmiszerek, italok, dohány	1 975	2 465	7,6	7,0
Nyersanyagok	689	810	2,6	2,3
Energiahordozók	872	933	3,3	2,6
Feldolgozott termékek	8 248	10 857	31,7	30,7
Gépek és szállítóeszközök	14 279	20 351	54,8	57,4
Összesen	26 063	35 416	100,0	100,0

Forrás: KSH (2020)

Az 1. sz. táblázat szemléletesen mutatja, hogy 2014-ről 2019-re a gépek-és szállítóeszközök exportja nőtt a leginkább. Ennek eredményeként a magyar exportban a 2014. évi 54,8 százalékról 2019-re 57,4 százalékra emelkedett a „gépek és szállító eszközök” árucsoport részesedése (a másik három árucsoport részesedésének arányos csökkenése mellett). Ezen belül 2019-ben a közúti járművek (autóipar) az összes gép-és szállítóeszköz exportjának 30,9%-át tették ki 2019-ben. E számok azt mutatják, hogy a magyar gazdaság export-versenyképességének javulása jelentős mértékben annak köszönhető, hogy a magyar gazdaság növekvő mértékben integrálódott a globális értékláncokba, leginkább az autóipar területén.

A feldolgozott termékek 27,1%-át adták a vegyipari termékek, 16,7%-át a gyógyszeripari termékek 2019. évben. (KSH STADAT 3.5.23.). Mindez arra mutat rá, hogy az áruelexport termékszerkezetében néhány ágazat dominál. Koppány Krisztián (2017) kimutatja, hogy több, egymással gyengén vagy ellentétesen korreláló piacokra épülő exportportfólió mérsékelheti a kockázatokat, a gazdaság a ciklikus ingadozásokkal szemben ellenállóbbá válhat. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy minden ágazatnak feltétlenül azonos súllyal kell szerepelnie. A megfelelően diverzifikált portfólió állami beavatkozás nélkül is létrejöhet, kizárólag a piaci automatizmusoknak köszönhetően, ahogy a piacgazdaságban az import esetében is történik.

Elemzésünk következő szempontja az exportáló vállalkozások koncentrátsága. Ennek a vállalati méret szerinti vetületét foglalja össze a 2. sz. táblázat.

2. sz. táblázat

A vállalkozások teljesítménymutatóinak megoszlása vállalatkategóriák szerint 2018.

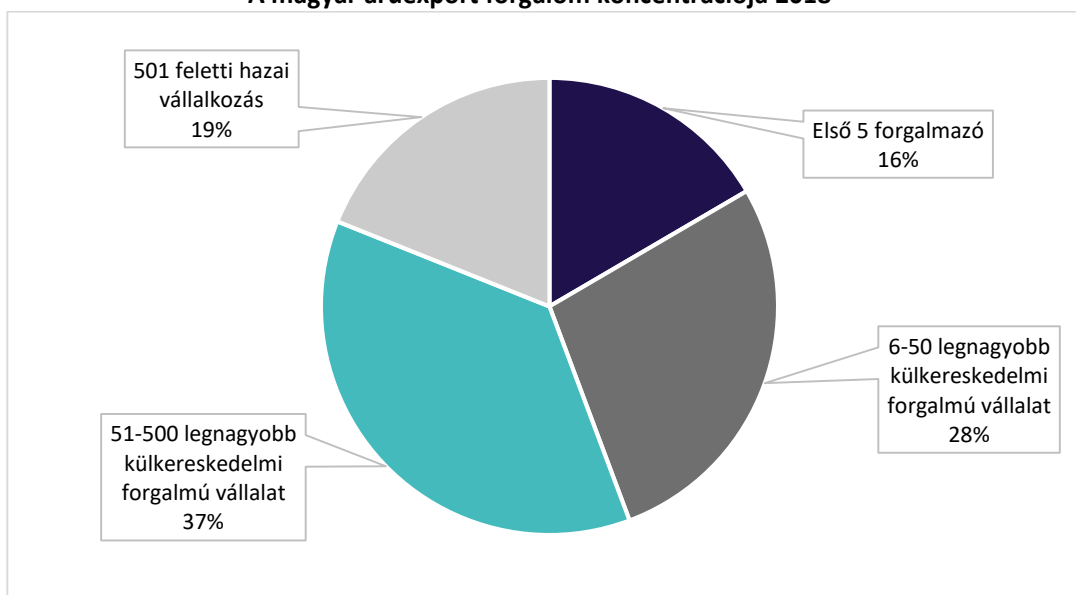
Vállalkozási kategória	Vállalkozások száma, megoszlás %	Foglalkoztatottak létszáma, megoszlás %	Hozzáadott érték (tényező- költség) megoszlása, %	Export ³ - értékesítés árbevételeinek megoszlása %
0 fős mikrovállalkozások	4,7%	–	0,2%	0,0%
1 fős mikrovállalkozások	65,6%	16,0%	5,9%	0,5%
2–9 fős mikrovállalkozások	23,6%	19,6%	11,7%	1,0%
Kisvállalkozások	4,5%	17,6%	15,0%	4,7%
Középvállalkozások	0,7%	12,1%	13,2%	9,6%
Nem KKV körbe tartozó szervezetek	0,9%	34,7%	54,0%	84,2%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: KSH STADAT 3.2.9 alapján ÁSZ szerkesztés

A 2. sz. táblázat adatai mutatják, hogy a magyar export teljesítmény vállalati méret szerint erősen koncentrált. A magyar kis- és középvállalkozások exportteljesítményének növelése érdekében tett erőfeszítések, és az elért sikerek ellenére a magyar exportban továbbra is a nagyvállalatok szerepe a meghatározó. 2018-ban a foglalkoztatottak 34,7 százalékát alkalmazó nagyvállalatoknál koncentrált az export 84,2 százaléka. A legnagyobb exportőr 50 magyarországi vállalkozás az export 44 százalékát adta. A koncentrációnak egy másik metszetét mutatja be az 5. ábra.

³ Az export ebben az esetben mind az áru, mind a szolgáltatás exportot tartalmazza.

5. ábra

A magyar áruexport forgalom koncentrációja 2018

Forrás: KSH STADAT 3.5.28. alapján ÁSZ szerkesztés

Az 5. ábrán látható, hogy a koncentráció még a nagyvállalati exporton belül is jelentős.

A magyar export és az import ország-csoportonkénti megoszlását abból a szempontból vizsgáltuk, hogy az mennyire koncentrálódik az EU országaira. Ezt mutatja be a 3. sz. táblázat.

3. sz. táblázat

A magyar külkereskedelmi forgalom megoszlása

Év	Export		Import	
	EU	Nem EU	EU	Nem EU
2013	76,2%	23,8%	73,1%	26,9%
2014	79,2%	20,8%	75,8%	24,2%
2015	76,2%	23,8%	76,2%	23,8%
2016	78,9%	21,1%	78,1%	21,9%
2017	79,6%	20,4%	76,9%	23,1%
2018	80,4%	19,6%	76,0%	24,0%
2019	80,4%	19,6%	74,8%	25,2%

Forrás: KSH STADAT 3.1.17. alapján ÁSZ szerkesztés

A 3. sz. táblázatból látható, hogy 2013 és 2019 között – a keleti, majd a déli nyitás politikájának meghirdetése mellett (NGM, 2011) – a magyar exporton belül 76,2 százalékról 80,4 százalékra növekedett az EU országokba irányuló export. Ez összefüggésben lehet azzal, hogy a távol-keleti országokból érkező egyre jelentősebb exportorientált, működő tőke beruházások is tipikusan az EU országok piacaira fókuszálnak. Az importban szintén nőtt az EU országok részesedése, de csak kisebb mértékben (a 2013. évi 73,1 százalékról 74,8 százalékra), következésképpen az EU országokkal folytatott kereskedelemben a magyar exporttöbbség tovább emelkedett. Az EU országokban értékesülő magyar export nem csekély része harmadik országokba irányuló exportba épül be, ennek pontos mértékére vonatkozó adatok azonban nem állnak rendelkezésre.

2019-ben az Európai Unión belül 27,7%-os aránnyal az első helyen Németország, az EU-n kívül 2,8%-os aránnyal az USA, 2,0%-os aránnyal Ukrajna állt a magyar export termékforgalomban. Az import termékforgalomban az Európai Unión kívül Kína (6,1%) és Oroszország (3,8%) voltak a magyar külkereskedelem meghatározó partnerei (KSH, STADAT 3.5.20.). És ez már átvezet a globalizációs folyamatok elemzésébe.

A magyar gazdaság nyitottsága

Egy gazdaság nyitottsága azt mutatja, hogy milyen mértékben integrálódott a világkereskedelemben. A nyitottságot az export ill., import GDP-hez viszonyított arányán (nyitottsági mutató) mérjük. A szakirodalom szerint, ha a nyitottsági mutató 15% alatti, az ország gazdasága zárt, ha 50% feletti ez az arány, akkor nyitott gazdaságról beszélünk (Majoros Pál, 2006). A magyar gazdaság az 1990-es évek elején még viszonylag zárt volt, az áruexport GDP-hez viszonyított aránya 30,0% alatt maradt, 2000-re már az exporthányad a 60,0%-ot is elérte (Antalóczy Katalin, 2017). A nyitottság elemzésére több mutató is használható. Mindegyik mutatóban közös, hogy a nemzetgazdaság export-és importtevékenységét köti össze a bruttó hazai össztermékkel. Az ún. intenzitási mutatók (exporthányad, importhányad) a külkereskedelmi tevékenység arányát a GDP-hez mutatják, értékeit tartalmazza az elemzett időszakban a 4. sz. táblázat.

4. sz. táblázat

Az exporthányad és az importhányad alakulása 2013-2019

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Export Mrd Ft (folyó áron)	25,9	28,6	30,6	31,3	33,7	36,4	39,1
Import Mrd Ft (folyó áron)	23,8	26,5	27,8	28,1	31,1	34,5	37,6
GDP Mrd Ft	30,3	32,7	34,9	36,2	39,2	43,3	47,5
Exporthányad	85,5%	87,5%	87,7%	86,5%	86,0%	84,1%	82,3%
Importhányad	78,5%	81,0%	79,6%	77,6%	79,3%	79,7%	79,2%

Forrás: KSH STADAT 3.1.9h alapján ÁSZ szerkesztés

A 4. sz. táblázat alapján megállapítható, hogy a magyar gazdaság rendkívül nyitott. Az exporthányad tekintetében 2015-ig növekedés, ezt követően csökkenés figyelhető meg. Az importhányad a 77,6%-81,0%-os sávban mozgott (elsősorban aszerint, hogy a bruttó felhalmozás milyen részarányt képviselt a GDP növekedésében). Következésképpen a GDP 80 százalékát meghaladó bruttó exportteljesítményre volt szükség a külkereskedelmi aktívum eléréséhez. Mindez azt jelenti, hogy ha a magyar gazdaság 80 százalék körüli importfüggősége fennmarad, akkor a gazdasági növekedésnek továbbra is kulcskérdése lesz az export dinamikus növelése.

A globális értékláncokban elfoglalt hely⁴

A magyar gazdaság külkereskedelmi forgalmának bővülésében fontos szerepet játszik az, hogy az ország egyre inkább része lett a nemzetközi termelési hálózatoknak, a globális értékláncoknak. A globális értéklánc (GVC - Global Value Chains) azt a jelenséget takarja, amikor egy végtermék vagy szolgáltatás előállítására több fázisra és résztvevőre bomlik és ezek a világ különböző országaiban, eltérő földrajzi pontokon történnek meg. Antalóczy Katalin (2017) tanulmányában levezeti, hogy a globális értékláncok a multinacionális vállalatok külföldi közvetlen tőkebefektetései révén jönnek létre. A közlekedés, a szállítmányozás, az információs és kommunikációs technika forradalmi fejlődése és csökkenő költségei tették lehetővé, hogy a termelési folyamatot szétbontják, s az egyes szakaszokat a vállalatok a világnak arra a helyszínére telepítsék, ahol ahhoz a tudás, a nyersanyagok, a munkaerő a legversenyképesebb áron rendelkezésre áll. A globális értékláncok működésében összefonódnak a külföldi közvetlen tőkebefektetések és a külkereskedelem.

A WTO (HU) adatai alapján már 2015-ben Magyarország teljes exportjának 59,2%-a kapcsolódott az értékláncokhoz (ez magasabb mind a fejlődő, mind a fejlett országok átlagánál). A magyar gazdaság termelésének és exportjának is tekintélyes részét adják a multinacionális cégek leányvállalatai, illetve azok független beszállítói, alvállalkozói (tehát kis- és középvállalatok is).

Az OECD (2013) szerint a globális értéklánc lehet gyártó vagy vásárló vezérelt, valamint hálózati alapú. A gyártó vezérelt esetben (jellemző a high-tech szektorban) a technológiát vezérlő cégek kontrollálják a lánc többi tagját. A vásárló vezérelt láncoknál a fókusz a marketingen és a kereskedelmen van (jellemzően az

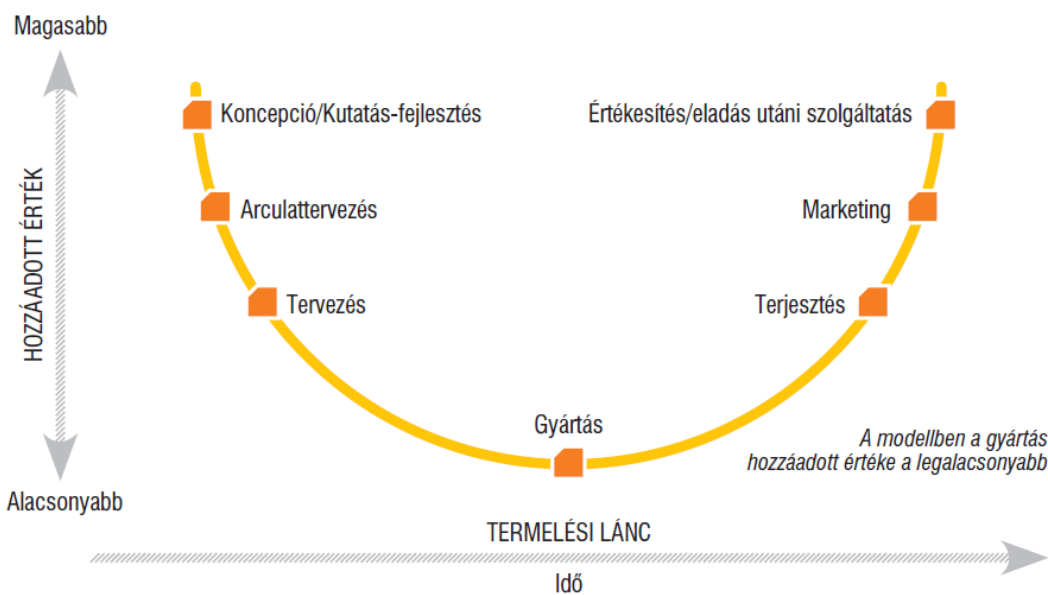
⁴ A fejezetben használt legfrissebb adatok 2016-ból származnak.

alacsony tőke-és szakképzett munkaerő igényű láncokat szervezik így). A harmadik esetben a hangsúly inkább a hálózaton (network) és nem a láncon van. A munkamegosztás a lánc szereplői között nagyon komplex lehet. Egy láncban kapcsolódhatnak össze különböző ágazatok, mint például a mezőgazdaság és az élelmiszeripar. A bekapcsolódás a globális értékláncokba lehetővé teszi a modern technológiák, menedzsment tudás importját, új piaci kapcsolatokat. A GDP vonatkozásában az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciája éves jelentésében, saját kutatási eredményeire építve vázolta fel globális értékláncokban való részvétel, és a hazai hozzáadott-érték növekedési üteme közötti összefüggést. A számos országot magába foglaló minta alapján végzett számításaik szerint bár nem oksági, de igen erős korrelációs kapcsolat tapasztalható a globális értékláncokban való részvétel és az egy főre jutó GDP növekedési ütemei között (UNCTAD, 2013).

A GDP szempontjából nem mindegy, hogy a hazai export az értékláncon belül a termelési folyamat melyik fázisát képviseli. Az egyes fázisok hozzáadott-érték tartalma eltérő, amint azt a „mosoly görbe”⁵ (6. ábra) szemlélteti. A 6. ábrából látható, hogy a hozzáadott érték szempontjából az értékes tevékenységek a termékfejlesztés fázisába (kutatás-fejlesztés, arculat és márkatervezés), illetve a piacra vitel fázisába (disztribúció, marketing, értékesítés utáni szolgáltatás) tartoznak, míg középen maga a gyártás adja a legkevesebb hozzáadott értéket.

6. ábra

A termelési folyamat fázisainak, az export egy egységére eső hozzáadott-érték tartalmát bemutató mosolygörbe

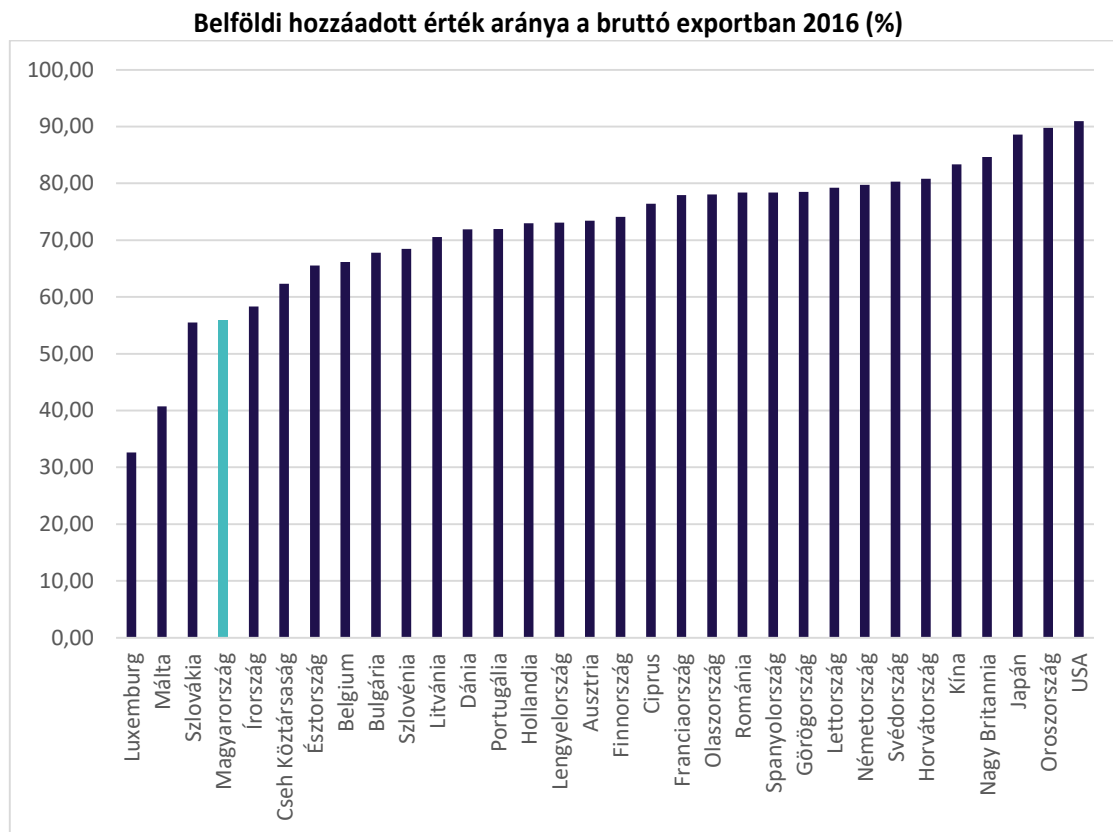
Forrás: György László (2017)

További összefüggéseket keresve az OECD hozzáadott érték kereskedelmi statisztikáját vizsgáltuk – ami a bruttó szemléletű külkereskedelmi statisztika helyett az ország és az ágazat exportjának a belföldi hozzáadott értékét méri – ezzel határozva meg egy-egy ország helyzetét a globális értékláncban. A 7. ábra mutatja az uniós országok, valamint a vezető exportőrök exportjában a belföldi hozzáadott érték arányát 2016-ban. Az ábrából látható, hogy Magyarországon az export belföldi hozzáadott érték tartalma 2016-ban 55,9%, az egyik legkisebb volt.

⁵ A mosolygörbe koncepcióját 1992-ben mutatta be először Stan Shih az Acer Incorporated alapítója.

7. ábra

Forrás: OECD (Stat)

Következő lépésként azt vizsgáltuk összefügg-e a 7. ábrán elfoglalt hely az export ágazat összetételével. A KOPINT-TÁRKI kutatásában (KOPINT-TÁRKI, 2016) – amelyet az OECD adataira alapozott -, megállapítja, hogy Magyarországon az exportban a két legnagyobb hozzáadott értéket előállító ágazat a gépipar és az élelmiszeripar. Az elektronika, a vegyipar, és járműipar területein – amelyek a magyar export húzóágazatai – a hozzáadott érték 30-40% körül mozog, vagyis a termelés főleg külföldi (német, orosz és kínai) inputokra épül.

Az EU-n belül jelentős különbség mutatkozik a tagállamok között az export hozzáadott érték tartalmában. Az új tagállamokban a saját hozzáadott érték alig éri el a 45%-ot, míg ugyanez a régi (nyugat-európai) tagállamokban akár 60-70% is lehet. A magyar élelmiszeripari kivitel hozzáadott értéke elmarad a régiós országok (V4) átlagától is.

Országok tekintetében – amint az a KOPINT-TÁRKI (2016) elemzésében olvasható - Németország fogadja a legnagyobb értékben a magyar hozzáadott értéket, ezen belül is a német járműipar (a teljes német beszállítás 22%-ában). A magyar export szerkezetének pont azok az országok adják a meghatározó hányadát, amelyek leginkább érintettek a globális értékláncokban, így pl. a közúti járműgyártás, a vegyipar.

Koppány Krisztián (2017) tanulmányában megállapította, hogy a magyar gazdaságban a két húzóágazat (elektronikai berendezés-gyártás, és közúti járműgyártás) GDP-hez való jelentős hozzájárulása sokkal inkább hatalmas termelési és kiviteli volumenüknek, mint hozzáadott érték hányadaiknak és haza beszállítókra tova gyűrűző hatásainak köszönhető. A fejlett technológia Magyarországra való települése – igaz szigorú követelmények mellett – lehetővé tette helyi vállalatok számára is a járműiparba való beszállítást, valamint a világpiacon való kilépést is.

Ha az export hozzáadott érték tartalma alacsony, az azt is jelenti, hogy magas az importtartalom. Antalóczy Katalin (2017) megállapítja, hogy Magyarország - hasonlóan a többi közép-és kelet-európai or-

szághoz -, a nemzetközi hálózatokba nagyon mélyen beépült országok közé tartozik.⁶ A többi régiós országhoz hasonlóan Magyarország exportjának jelentős az import hányada, illetve jelentős részben külföldi szereplők további exportjába épül be.

KOPINT-TÁRKI (2016) elemzésében rávilágít, hogy Magyarország erősen integrálódott a világkereskedelemben, azon belül is az Európai Unió tagállamaival folytatott kereskedelemben. Helyzete a globális értékláncban, ezen belül az Európai Unió értékláncban a hozzáadott érték szempontjából kedvezőtlen, az exportra készülő iparcikkekben az EU nyugat-európai tagállamaihoz képest alacsony a hozzáadott érték, alig éri el az 50%-ot. Az ország nyersanyagokban szegény, a termék előállításának magas hozzáadott értékű részét (kutatás-fejlesztés, marketing) nem itt végzik. Az európai termelési láncokból csupán néhány olyan vállalat tevékenykedik hazánkban, amely értékes beszállítói pozíciót tudhat magáénak egy globális értékláncban. Az értékláncokban betöltött pozíciók eléggé merevek, a feljebb lépés igen nehéz. Az Európai Unió kívüli kereskedelemben való bekapcsolódás a termelés (ide értve a szolgáltatásokat is, különösen a kutatást-fejlesztést) diverzifikálódását eredményezhetné, méretgazdaságossági előnyökre lehetne szert tenni. Az előrelépés lehetőségével az elemzés „A külkereskedelem jövőbeli tendenciái” című fejezetben részletesen foglalkozik.

A globális értékláncokba a magyar vállalkozások elsősorban a termelési fázisba kapcsolódnak be, a gyártás egy-egy szakaszát végzik Magyarországon, majd az elkészült terméket az értékláncban belül továbbszállítják egy másik országba. Az így bővülő termelés az export bruttó értékének jelentős növekedését eredményezi, azonban az export importtartalma magas, a hozzáadott érték tartalma pedig alacsony. Ezt támasztja alá, hogy 2016-ban a magyar belföldi hozzáadott érték aránya a bruttó exportban 55,9 százalék volt (lásd 7. ábra), az egyik legkisebb az EU tagállamok között. Ennek oka az is, hogy a magyar beszállítások aránya az exportra menő termelésbe még mindig alacsony. A globális értékláncban általában a gyártói pozíció eredményezi egy főre vetítve a legkisebb hozzáadott értéket. Ez azt jelenti, hogy a magyarországi vállalkozásoknak a globális értékláncokban elfoglalt tipikusan gyártói pozíciója relatíve alacsony hozzáadott értéket eredményez, ami értelemszerűen kihat a bérszínvonalra, a nyereség színvonalára, és ezeken keresztül az adóalapokra is.

Boda György (2020) tanulmányában „közepes jövedelmi csapda”-nak nevezi azt, amelynek lényege az alacsonyabb hozzáadott érték termelő képesség és a korlátozott lehetőségek annak megváltoztatására. Alacsonynak tartja a hozzáadott érték termelő képességet azokban az országokban, ahol a globális értékláncokba csatlakozás jellemzően a „mosolygörbe” gyártási szakaszában történik, mint például Magyarország esetében. Korlátozottnak tekinti a lehetőségeket akkor, ha a fejlesztési kapacitások, a gyártás eredményeinek terítése, a hozzájuk kihelyezett gyártási volumen nincs a gyártó kezében. Ez a helyzet a GDP potenciális növekedését lassítja.

A fentiek figyelembe vételével indokolt, hogy a Nemzeti Exportstratégia (2019) egyik célja az export földrajzi diverzifikációja lett, különösen a feltörekvő ázsiai országok irányába. A keleti országokba irányuló exportfejlesztés célkitűzése azon a megfontoláson alapszik, hogy a hazai vállalkozások közvetlen exportjukon keresztül is növekvő mértékben részesüljenek a dinamikusan fejlődő gazdaságok (Kína, India, Oroszország) importnövekedéséből. A keleti nyitás stratégia 2015-től az ún. „déli nyitás” külgazdasági stratégiával egészült ki, amely főleg az afrikai és a latin-amerikai gazdasági kapcsolatok erősítésére fókuszál (Bernek Ágnes, 2018).

⁶ Főként a német multinacionális vállalatok nemzetközi termelési hálózatába. Kivételünk alakulása elsősorban nem a német belső keresletről függ (bár nyilván nem teljesen független ettől sem), hanem a német exportszektor termékei iránti nemzetközi kereslet alakulásától.

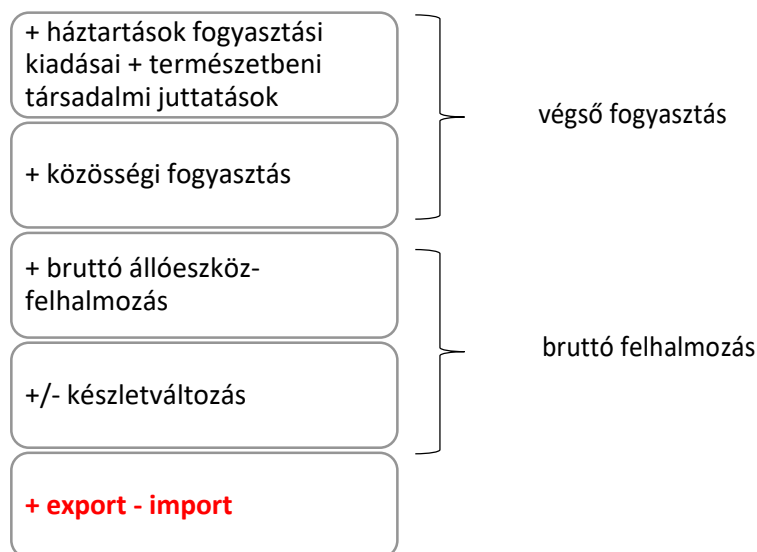
A KÜLKERESKEDELMI EGYENLEG ÉS A GDP KAPCSOLATA

A GDP felhasználási oldalának meghatározása

A GDP felhasználási oldali megközelítése szerint a GDP megegyezik a rezidens (hazai) egységek termékekre és szolgáltatásokra fordított végső felhasználási célú kiadásának összegével (amely felhasználás történhet végső fogyasztásra vagy bruttó felhalmozásra), hozzáadva a termékek és szolgáltatások exportjának és levonva a termékek és szolgáltatások importjának értékét. Ezt az összefüggést jeleníti meg a 8. ábra.

8. ábra

A GDP felhasználási oldalának összetevői

Forrás: KSH, STADAT 3.1.9h. alapján ÁSZ szerkesztés

A szakemberek között mai napig vita folyik az export gazdasági növekedésben játszott szerepéről és hatásairól. A témában több elméleti megközelítés is létezik, amelyeket Kiss Judit tanulmánya alapján tömören ismertetjük (Kiss Judit, 2018). Az „export vezérelte növekedés” elmélete szerint az export a GDP része, így alakulása közvetlen hatással van a GDP-re. Az exportnak keresletnövelő hatása van, ami segíti a gazdaság növekedését. Az export révén jobb méretgazdaságosság érhető el, az erőforrások hatékonyabban allokálhatóak, valamint a nemzetközi verseny kikényszeríti a hatékonyság növelését. Ezzel szemben a „növekedés vezérelte export” elmélet szerint a termelés növekedése a termelékenység emelkedésén és a költségek csökkentésén keresztül segíti elő az export növekedését. Létezik olyan nézet is, hogy az export és a GDP közötti kapcsolat kétirányú, míg mások szerint a kapcsolat nem oksági, csak esetleges. Az exportnak a gazdasági növekedésre gyakorolt hatása nagyban függ az export összetételétől, hogy mennyire diverzifikált és milyen mértékben tartalmaz magasan feldolgozott termékeket, valamint, hogy az exportorientált növekedést folytató gazdaságban milyen strukturális változások mentek végbe.

Az „export vezérelte növekedés” modell előnyeit és hátrányait a 9. ábra foglalja össze.

9. ábra

Az exportvezérelt gazdasági növekedés előnyei és hátrányai

Forrás: Kiss Judit (2018) alapján ÁSZ szerkesztés

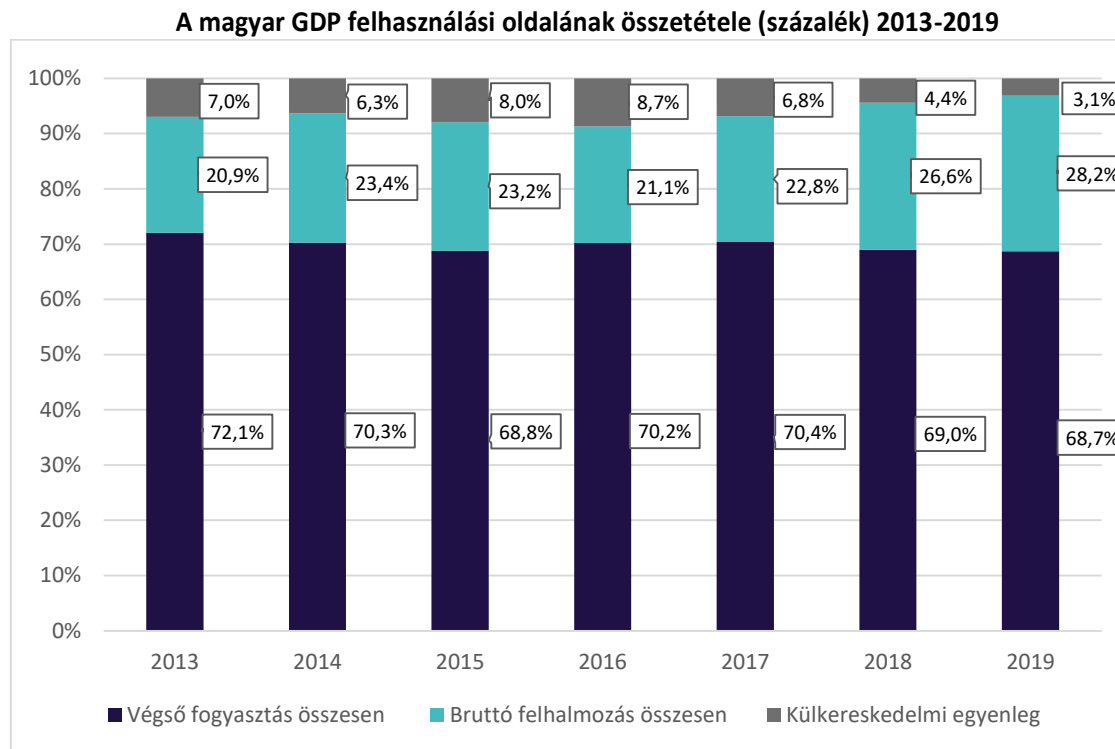
Az exportorientált gazdasági növekedést egyre több ország tűzi ki célul, ezért egyre nagyobb a verseny az országok között. Világbanki kutatások szerint (Canuto-Haddad-Hanson, 2010; Haddad-Shepherd, 2011) az export vezérelte növekedési stratégia új formája fog megjelenni, amelyben nagyobb hangsúly helyeződik a fejlődő világon belüli együttműködésre, valamint a szolgáltatás kereskedelemre.

A belső keresletre alapozott növekedési modell szerint a hazai fogyasztás kedvező hatással van a növekedésre, mivel a GDP felhasználási oldalának része a fogyasztás. A GDP növekedésével emelkednek a jövedelmek, ami újabb keresletet generál, amitől a fogyasztás tovább növekszik. A fogyasztásra alapozott növekedési stratégia előnye, hogy kisebb az ország függése a világgazdasági folyamatoktól, kiszámíthatóbb és stabilabb a növekedés és a foglalkoztatás, stabilizáló hatása van a fizetőképes keresletre és a jövedelemszintre. Ez a növekedési modell akkor tartható fenn, ha növeli a hatékonyságot, és az erőforrások, a szaktudás, a humán tőke, a fizikai és társadalmi infrastruktúra optimális kihasználását. Szakértők a két stratégia optimalizálásában látják a jövőt, azaz az exportra termelő ágazatok esetében alapvetően a külső keresletre kell támaszkodni és ezzel párhuzamosan növelni kell a belső keresletet és támogatni a hazai vállalatokat. A belső fogyasztás bővülésére alapozott gazdaság stratégia egy kis, nyitott gazdaság esetében csak az exportorientáció kiegészítéseképpen értelmezhető (Kiss Judit, 2018 alapján Gonda György, 2019).

Összefüggések a GDP felhasználási oldalának elemei között

2013-2019 között a GDP felhasználási oldalának összetételét a 10. ábra szemlélteti.

10. ábra

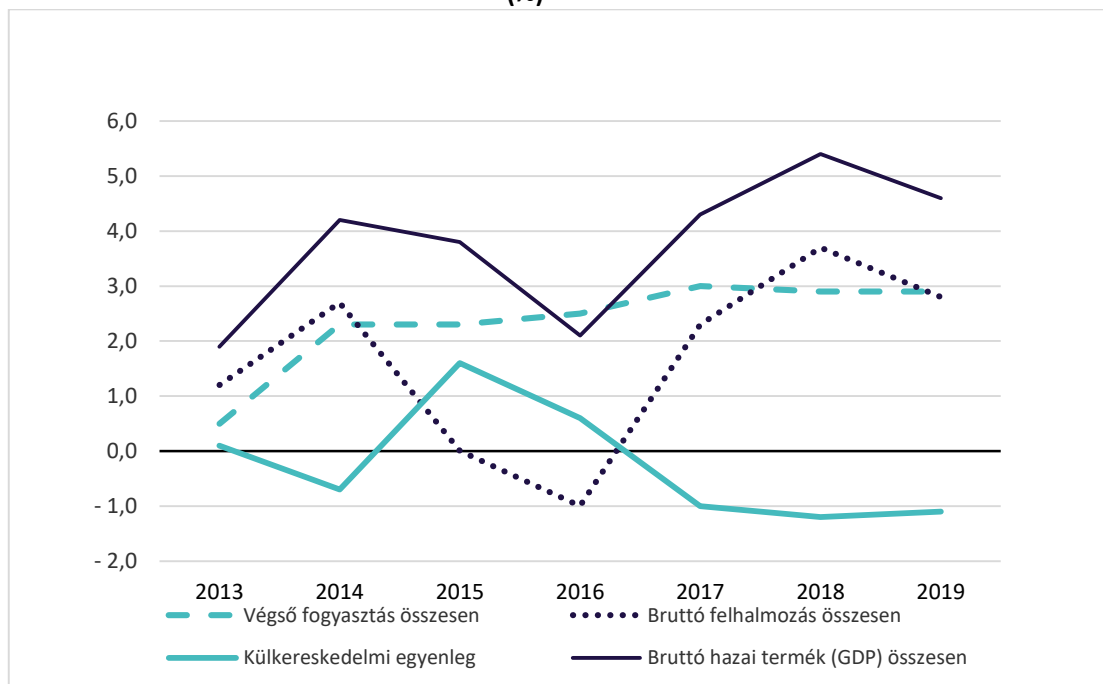
Forrás: KSH STADAT 3.1.9h. alapján ÁSZ szerkesztés

A 10. ábra bemutatja, hogy abban az esetben, ha a bruttó felhalmozás, vagy a végso fogyasztás gyorsabban nő, mint a külkereskedelmi egyenleg, akkor a külkereskedelmi egyenleg GDP-n belüli arányának alakulása a másik két tényező ellentétes irányú arányváltozásának eredményétől függ. 2013 és 2015 között a bruttó felhalmozás részarányának növekedése következtében a végso fogyasztás aránya 2015-re csökkent ugyan, de nem lett kevesebb, mint 68,8%. 2016-ban a bruttó felhalmozás részarányának visszaesése és a végso fogyasztás arányának mérsékelt emelkedése alapozta meg a külkereskedelmi egyenleg csúcsértékének elérését. 2017-től 2019-ig a bruttó felhalmozás részaránya nagymértékben emelkedett, és a külkereskedelmi egyenleg jelentősen mérséklődött. Az arányváltozások egyben azt is jelzik, hogy a felhasználási oldal tényezői – azon belül a külkereskedelmi egyenleg – a vizsgált években különböző mértékben járultak hozzá a GDP növekedéséhez. A GDP felhasználási oldala három tényezőjének arányai – értelemszerűen – csak egymás rovására növekedhetnek.

A GDP évi, átlagos növekedési üteme 3,8% volt, amelyhez a végso fogyasztás 2,3%-os, a bruttó felhalmozás 1,7%-os átlagos növekedéssel, a külkereskedelmi egyenleg 0,2%-os átlagos csökkenéssel járult hozzá 2013 és 2019 között (KSH STADAT 3.1.20). A belső kereslet bővülése által a végso fogyasztás stabilan növekedett. A bruttó felhalmozás 2016 évi átmeneti csökkenéssel, de összességében 2013-2019 között növekedett. Ugyanakkor a külkereskedelmi egyenleg változása a 2014-2015 évi fellendülést követően 2017-től már mérsékelte a GDP éves növekedési ütemét. A 2013-2019 közötti folyamatokat a 11. ábra szemlélteti.

11. ábra

A GDP felhasználási oldala három tényezője változásának hozzájárulása a GDP növekedéséhez (%)

Forrás: KSH STADAT 3.1.20. alapján, ÁSZ szerkesztés

Az adatok (KSH STADAT 3.1.20) arra is rávilágítanak, hogy a bruttó felhalmozás változása és a külkereskedelmi egyenleg változása között fordított arányú összefüggés (erős negatív irányú kapcsolat) volt (korrelációs együttható $-0,8^7$) a kiegyensúlyozott gazdasági növekedéssel jellemezhető 2013 és 2019 közötti időszakban. A végző fogyasztás változása és a GDP változása között pedig pozitív korreláció (erős pozitív kapcsolat) volt tapasztalható (korrelációs együttható: $0,7^8$). A beruházások és a végző fogyasztás dinamikus bővülését biztonságossá tette a pozitív külkereskedelmi egyenleg. A beruházások a megvalósulás időszakában importigénnyel járnak, azonban az üzembe helyezett exportképes kapacitást létrehozó beruházások hozzájárulnak az export későbbi növekedéséhez.

Az OECD (Stat) adatbázisa alapján a magyar export importtartalma 47,8-43,1% között alakult, azaz az elemzett időszakban az import nagyobbik része a hazai végző fogyasztás és a bruttó felhalmozás területén került felhasználásra, ezért a továbbiakban ezeket a területeket elemeztük.

A beruházások alakulása

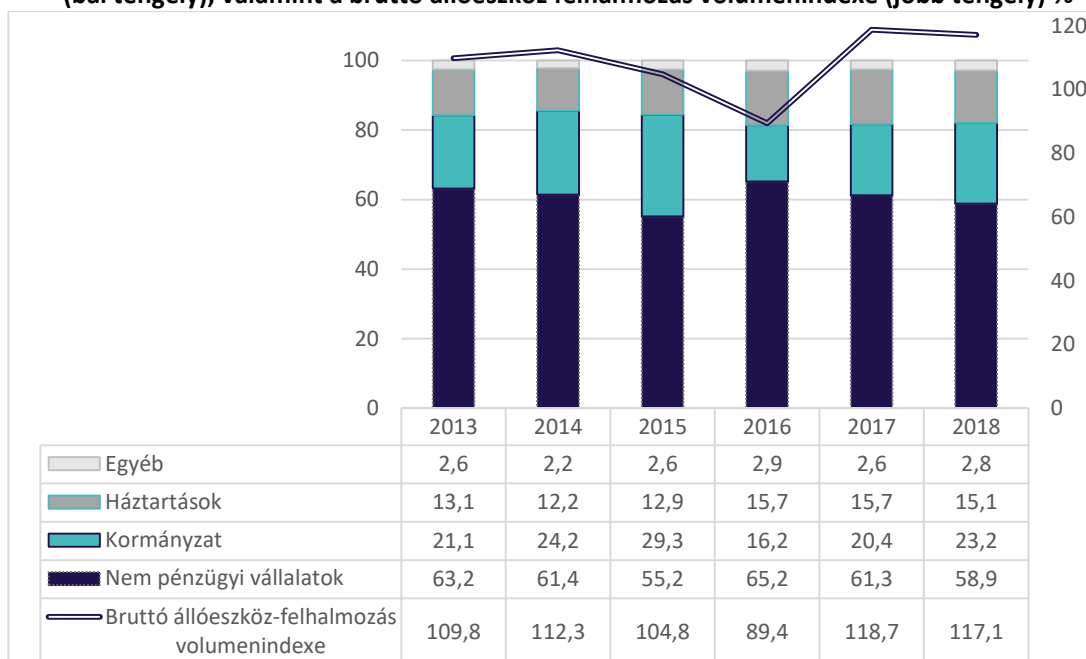
A bruttó felhalmozás a GDP felhasználási tételeinek a leggyorsabban növekvő összetevője volt. Meghatározó részét kitevő beruházásokon belül a gépberuházások aránya 2013-2019 között 67,2-73,3% között változott. A gépberuházások az elemzett időszakban 204,0%-kal nőttek (KSH STADAT 3.3.2.), amelyeknek nagyobb része (66,0%-a) – a korábbi évekhez hasonlóan – importból származott (KSH, 2019). A beruházások nemzetgazdasági szektorok közötti megoszlásáról a 12. ábra ad tájékoztatást.

⁷ KSH 3.1.9h. alapján, ÁSZ számítás

⁸ KSH 3.1.9h. alapján, ÁSZ számítás

12. ábra

A bruttó állóeszköz-felhalmozás megoszlása a nemzetgazdaság kiemelt szektorai között (bal tengely), valamint a bruttó állóeszköz felhalmozás volumenindexe (jobb tengely) %

Forrás: KSH STATADAT 1.1.3. és ÁSZ szerkesztés

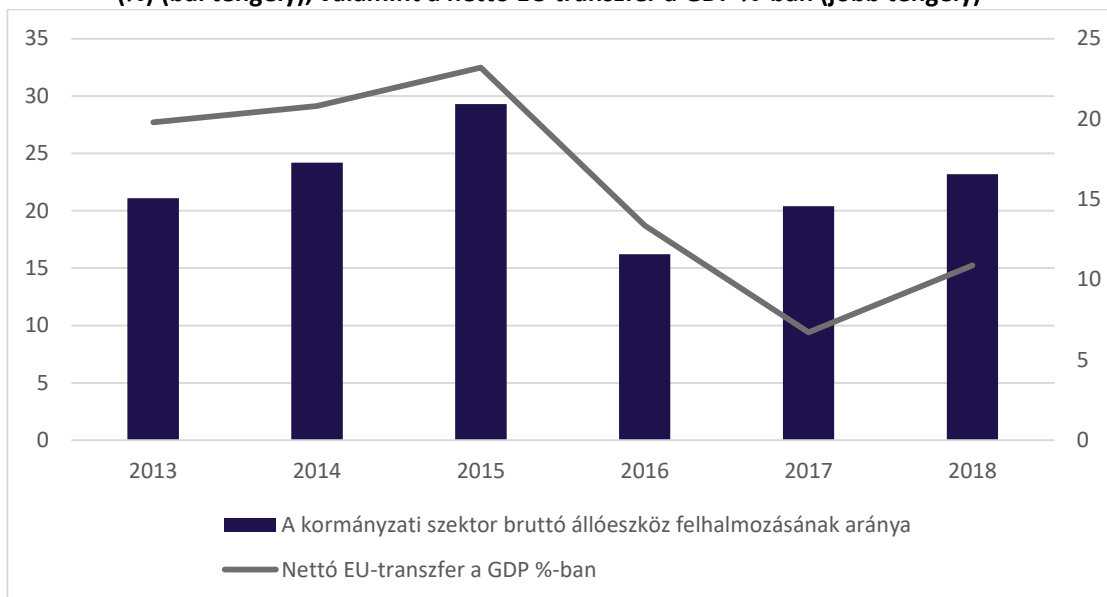
A 12. ábrán látható az összefüggés, hogy 2016-ban a kormányzati szektor részaránya a bruttó állóeszköz felhalmozás tekintetében közel a felére esett vissza, ami a bruttó állóeszköz felhalmozás volumenének visszaesésével járt együtt. 2017 és 2018 években a kormányzati szektor beruházási részaránya nőtt, ugyanakkor a háztartások és a nem pénzügyi vállalkozások részaránya stagnált, de inkább csökkent. Ez azt jelenti, hogy a nemzetgazdasági szintű beruházási index hullámzását meghatározó mértékben a kormányzati szektor beruházásainak ingadozása okozta.

A beruházások volumenét a 2013-tól érkező – a magyar gazdaság méretéhez képest jelentős nagyságrendű – európai uniós forrású fejlesztések növelték. A 2007–2013-as uniós ciklus forrásainak felhasználásával finanszírozott projektek befejeződése 2016-ban a beruházások jelentős visszaesését eredményezte, az előző évi magas bázishoz képest a beruházások 13%-kal estek vissza, nemzetgazdasági ágak többségében csökkentek. 2017-től újra nőtt a beruházási aktivitás, ami már csak részben volt köszönhető a 2014–2020-as európai uniós költségvetési ciklus új projektjeinek, ugyanis a vállalkozások a gazdasági konjunktúra hatására kapacitásbővítésbe kezdtek (amit az MNB kamatkedvezményes konstrukciói támogattak), valamint a lakásberuházások és az egyéb ingatlanfejlesztések is lényegesen emelkedtek. (KSH, 2017). A költségvetési beruházások éves mértékét befolyásolta a nettó EU transzferek alakulása, amely összefüggést a 13. ábra szemlélteti.

A 13. ábra alapján látható, hogy nettó EU transzferek magas szintje 2015-ig volt jellemző, mivel a támogatási keret lehívására a 2007-2013-as ciklus zárulását követő második év végéig volt lehetőségük a tagországoknak. 2017-től azonban a 2014-2020-as ciklus indulásával összefüggően a nettó EU-transzferek értéke újra jelentősen nőtt (ÁSZ, 2019). 2017-től az EU transzferek GDP arányos értéke a költségvetés által megelőlegezett EU támogatások miatt alacsonyabb volt, mint 2013-2015 között. Az EU transzferek minél hatékonyabb felhasználása érdekében a magyar költségvetés jelentős mértékben megelőlegezte az uniós támogatásokat a fejlesztést megvalósító szervezetek részére, amely összegeket az Európai Bizottság jellemzően csak a tényleges fejlesztési kiadások elszámolását követően térít meg.

13. ábra

A kormányzati szektor aránya a teljes nemzetgazdasági bruttó állóeszköz felhalmozáson belül (%) (bal tengely), valamint a nettó EU transzfer a GDP %-ban (jobb tengely)

Forrás: MNB (2020) és KSH 1.1.3. és ÁSZ szerkesztés

Összefoglalva, a beruházások növekedése közvetlenül növeli az import igényt, és ha a fejlesztések eredménye az exportkapacitások, a versenyképesség növelése, akkor hosszabb távon az exportot. A kormányzati szektor beruházásainak alakulását befolyásolja az EU források felhasználásában mutatkozó ingadozás a kormányzati beruházások 2016-ig követték a nettó EU transzferek trendjét, de 2017-2018-ban arányaiban annál jobban nőttek.

A végső fogyasztás alakulása

A 10. ábra adataiból kiszámítható, hogy a végső fogyasztás az elemzett időszakban átlagosan 2,3%-kal járult hozzá a GDP folyamatos növekedéséhez. A KSH adatait vizsgálva 2013-2018 között a háztartási fogyasztás tette ki a végső fogyasztás átlagosan 85,7%-át, míg a közösségi fogyasztás aránya átlagban 14,3% volt (KSH STADAT 3.1.7.). A végső fogyasztás növekedése növeli az importot is. Az ÁSZ (2019) elemzés szerint: „Az átlagkeresetnek a termelékenységet meghaladó emelkedése a munkajövedelmek dinamikus növekedését vonja maga után, amely a fogyasztási javak iránti keresletet is növeli, aminek inflációs szívo hatása van, illetve a fogyasztás gyors ütemű bővülése az importcikkek iránt támaszt pótlólagos keresletet.”

Emellett a végső fogyasztás növekedése csökkenti a beruházásokra rendelkezésre álló forrásokat, és a beruházások az export szempontjából meghatározó jelentőségűek hosszabb távon. Az utóbbi években ezt kompenzálta a bérnövekedés, amelynek révén mind a fogyasztás, mind a megtakarítás céljára rendelkezésre álltak a források. További hatása a fogyasztásnak az exportra és az importra, hogy ha csökken a fogyasztás és ennek eredményeként nőnek a megtakarítások, akkor nő a hitelkínálat (ezáltal olcsóbbak lesznek a hitelek), amely az export beruházások megtérülését segíti elő.

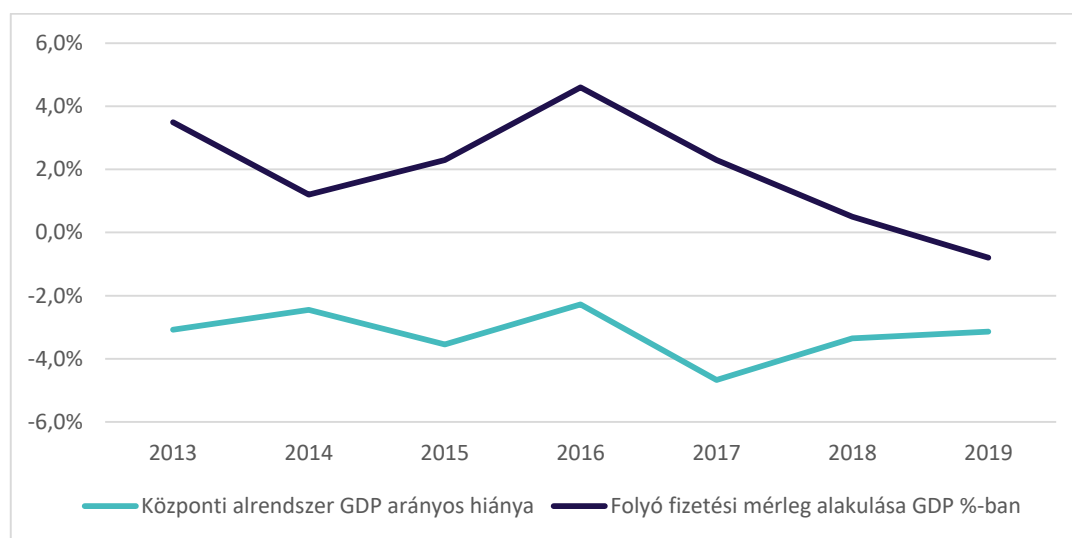
Összefüggések a külkereskedelmi forgalom és központi költségvetés egyenlege, illetve az államadósság között

Ha a belföldi felhasználás meghaladja a belföldi kibocsátást (több az import, mint az export), akkor a különbséget a külföld finanszírozza, azaz nő a belföldiek adósságállománya. Így az ország külkereskedelmi egyenlege az ország külfölddel szembeni megtakarító pozícióját is mutatja. Abban az esetben, ha az állam „fogyaszt” többet, mint a bevételei, kialakul az államháztartás hiánya. A költségvetés túlköltekezése megjelenhet jövedelem növekedésként a gazdaság egyéb szektorai felé. Ha ez növeli a fogyasztást és ezen keresztül az importot, akkor ez is rontja a külkereskedelmi egyenleget.

A külkereskedelmi egyenleg a folyó fizetési mérleg legfontosabb eleme. Ezért a megtakarításokon felüli többletköltség a folyó fizetési mérleg hiányát is előidézheti, a külkereskedelmi egyenleg romlása mellett. Az ikerdeficit egy ország folyó fizetési mérleg hiányának és az államháztartás hiányának egyidejű fellépése. A folyó fizetési mérleg és az államháztartás pénzforgalmi⁹ hiányának alakulását a 14. ábra szemlélteti.

14. ábra

Az államháztartási hiány és a folyó fizetési mérleg alakulása a GDP %-ban

Forrás: Zárszámadási törvények

A 14. ábrában szereplő, elemzett adatok egyértelműen rávilágítanak arra, hogy 2019. évben ikerdeficit tapasztalható makrogazdasági szinten. A folyó fizetési mérleg 2016-hoz képest bekövetkezett mérséklődése a régió egészében megfigyelhető tendencia. A folyó fizetési mérleg negatív egyenlege kialakulásának fő oka az volt, hogy a régió országai a fő európai kereskedelmi partnereik lassulása ellenére dinamikusan növekedtek, ami emelte az importigényüket (Konvergencia Program, 2020)¹⁰.

2013-2019 között az export folyamatosan meghaladta az importot, amely külkereskedelmi többlet bezárásához szükséges hazai megtakarítások egyik fontos tényezője volt a kormányzati szektor hiányának a GDP 3 százaléka alatt tartása, és a magyar államadósság növekvő részének hazai megtakarításokból történő finanszírozása. A konszolidált költségvetési politikának és a magas külkereskedelmi egyenlegnek köszönhetően a magyar gazdaságra évtizedeken keresztül jellemző ikerdeficitet az elemzett időszak legvégéig sikerült elkerülni. A külkereskedelmi egyenleg többletének 2017 óta tartó folyamatos csökkenése következtében azonban a

⁹ A folyó fizetési mérleg egy adott időszakban a pénzforgalmi egyenleget mutatja, az államháztartás hiánya pedig egy adott időpontra mutatja a pénzforgalmi hiány nagyságát.

¹⁰ A pénzforgalmi hiány alakulásában szerepet játszó tényezők hatását az egyes években részletesen értékelték az ÁSZ zárszámadási törvényekhez kapcsolódó elemzései (ÁSZ, 2020a).

folyó fizetési mérleg egyensúlya folyamatosan romlott, és 2019. utolsó negyedévére deficitessé vált, jelezve, hogy a magyar gazdaság egyensúlyi pályán tartásához jelentős külkereskedelmi többletre van szükség.

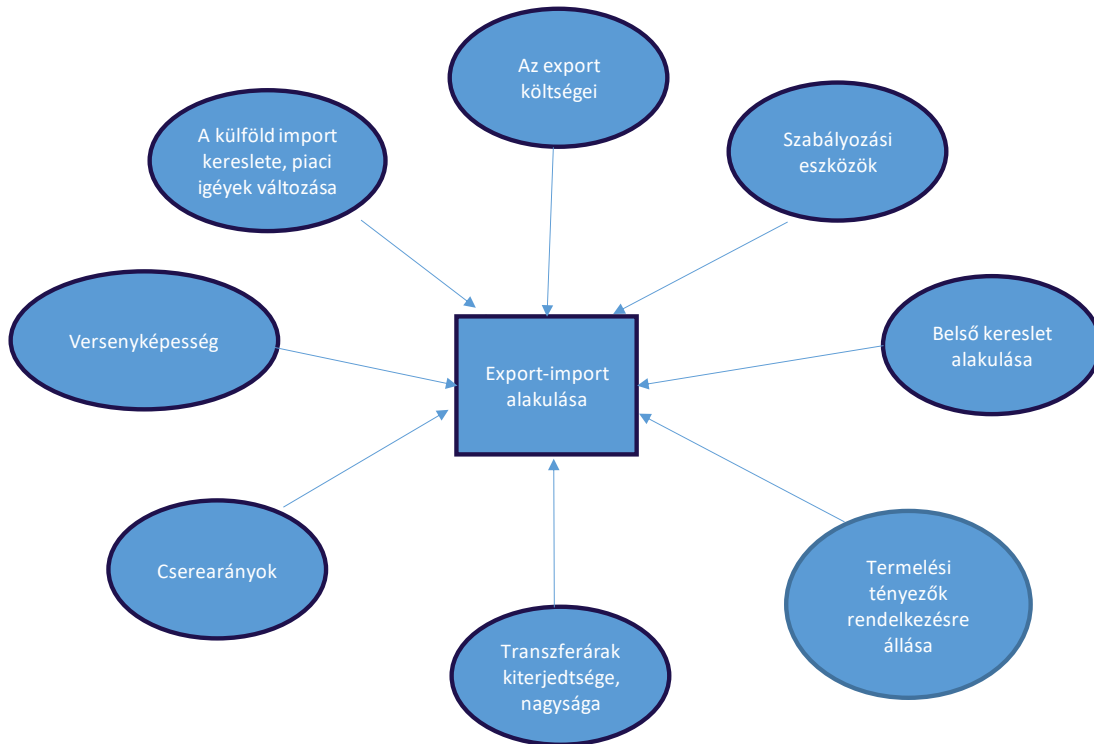
Ki kell azonban hangsúlyozni, hogy egy romló külkereskedelmi egyenleg nem feltétlenül jelent alacsonyabb szintű gazdasági növekedést. Ellenkezőleg, a gyors növekedésnek katalizátora lehet a külföld megtakarításainak felhasználásán alapuló, romló külkereskedelmi egyenleg. Az ikerdeficit hosszabb távon akkor gátolja a gazdasági növekedést, ha a beruházások nem biztosítják a magyar gazdaság export-versenyképességének javulását, és általában a termelékenységének fokozását.

A KÜLKERESKEDELMET BEFOLYÁSOLÓ EGYÉB TÉNYEZŐK

Az előző fejezetekben említettekén kívül az export/import volumenének, értékének alakulására egyéb tényezők is hatnak, ezeket foglalja össze a 15. ábra.

15. ábra

A külkereskedelmet befolyásoló egyéb tényezők

Forrás: ÁSZ szerkesztés

Röviden tekintsük át a 15. ábrán megnevezett egyes tényezőknek a külkereskedelemre gyakorolt hatását!

- Az importkereslet a külső piaci igények változását jelenti. Az Európai Unió országainak import termék forgalma 33,5%-kal nőtt 2013-2019 között (Eurostat, 2020).
- Az export költségeit befolyásolja az exportba épülő importárúk és szolgáltatások árának, a nemzetközi kereskedelem költségeinek változása.
- Az export értékesítési ára függ a jellemzően multinacionális vállalatcsoportokon belül alkalmazott transzferáraktól, amelyek kalkulált árak, a piaci ártól nagymértékben eltérhetnek.
- Az export versenyképessége akkor tud javulni, ha az exportálók tevékenységükhöz a legjobb erőforrásokat képesek beszerezni, illetve képesek a globális értékláncokban elfoglalt pozíciójukat megtartani, esetleg fejleszteni. A cserearány azt mutatja meg, hogy az ország egységnyi exporttal mekkora mennyiségű importra képes szert tenni. Ha a cserearány emelkedik, akkor adott külkereskedelmi volumen mellett több nominális jövedelem keletkezik a hazai jövedelemtulajdonosoknál (a külföld rovására). Ezért a cserearány javulása a belföldi fogyasztási és beruházási keresletet is élénkítheti.

A 15. ábra nem lehet teljes, mert új és újabb faktorok merülnek fel, a világgazdaság dinamikusan, folyamatosan változik. Az export/import nagyságát befolyásoló tényezők egymásra is hatnak, bonyolult kölcsönhatásban, sokszor a piaci várakozásokat is magukba építve határozzák meg, egy-egy ország világgazdaságban elfoglalt helyét.

A KÜLKERESKEDELEM JÖVŐBELI TENDENCIÁI

Ebben a fejezetben az elemzés összefoglalja a szakirodalom várakozásait és az abból levonható konklúziókat a külkereskedelem várható alakulására.

Antalóczy Katalin (2017) tanulmányában megállapítja, hogy a globalizáció, a globális értékláncok nem csupán az elmúlt három évtizedben voltak a világ exportra és importra a legnagyobb befolyással, de a világ külkereskedelem jövőjét is meghatározzák. A globális értékláncok – amint azt Kacsirek László (2020) hangsúlyozza – összetett gazdasági döntések eredményeként alakulnak ki. Ezeket a döntéseket befolyásolják a váratlan változások (akár politikaiak is) és más korlátozó intézkedések (pl. a kereskedelem korlátozás). A döntések egy-egy országra nézve hosszú távú és kiszámíthatatlan hatással járhatnak, hiszen megváltoztathatják az értéklánc valamennyi résztvevője működésének mikéntjét és földrajzi helyét. A GVC-k a jövőben regionalizálódnak, a termelési folyamatokat a piac közelébe telepítik. Mivel a magyar gazdaság mélyen beágyazódott ezekbe a láncokba, ezért azok változása a magyar gazdaság fejlődésének irányát is meghatározzák. Magyarországon a HIPA (Nemzetközi Befektetési Ügynökség) nyújt segítséget a Magyarországon befektetni szándékozó külföldi vállalatoknak.

Már napjainkban is nő a szolgáltatások (ezen belül is különös tekintettel az árukhoz kapcsolódó szolgáltatások, pl. logisztika) jelentősége. A következő 15 évben a technológiai fejlődésen keresztül nő az értékláncok tudásintenzivitása, a strukturált adatok elemzésének automatizálásától a fizikai munkavégzés és a kisebb kézügyességet igénylő munkafolyamatok robotizálásáig. A globális értékláncokban átrendeződések mennek végbe, amelyek részeként, a korábban a vállalati központokban vagy a centrum országokban végzett tevékenységek a leányvállalatokhoz vagy a beszállítókhöz kerülhetnek át. A globális értékláncokban való feljebb lépés érdekében szükséges a magasabb technológiai színvonal, az innováció, az IT-kultúra, a rugalmasság és nyitottság, az alkalmazkodóképesség és a tanulási képesség (Kacsirek László, 2020).

A Budapesti Corvinus Egyetem Vállalatgazdaságtan Intézetében készült tanulmány (Corvinus, 2016) megállapítja, az egyes nemzetgazdaságok versenyképességének meghatározó elemévé vált, hogy a vállalatai mennyire képesek beépülni, megmaradni és fejlődni a sikeres nemzetközi értékláncokban. Az export, a hazai vállalatok versenyképessége akkor növekedhet, ha a globális értékláncokon belül minél nagyobb hozzáadott értékű tevékenységek elvégzésére képesek, nehezen reprodukálható képességeket fejlesztenek ki, és így szerepük nehezen megkerülhetővé válik. Ez azért is fontos, mert az előállított hozzáadott érték egyre nehezebben mérhető, az értékláncok gazdaságpolitikai eszközökkel kontrollálhatósága nehézségekbe ütközik. Emellett az értékláncok kitétek mind a helyi sokkoknak, mind a globális kockázatoknak.

Kacsirek László (2020) szerint a nemzetközi értékláncok mosolygörbe szerinti szakaszai nem lineárisan követik egymást, hanem párhuzamosan társulnak egy-egy fő tevékenységhez. Ez azt jelenti, hogy egy termelési főtevékenység mellett számos támogató tevékenység is jelen lehet, mint pl. a logisztika.

Mindez újabb piaci lehetőségeket teremt a magyarországi kis- és középvállalkozásoknak, amelyek akár beszállítóként kapcsolódhatnak a globális értékláncokba. A kis- és középvállalkozások globális értékláncokba bekapcsolódásának előmozdítása, az exporton belüli részarányuk 50%-kal történő emelése 2030-ra, a Nemzeti Exportstratégia (2019) egyik lényegi eleme. A külgazdasági és külügyminiszter a HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség Nonprofit Zrt.-n keresztül látja el kereskedelemfejlesztési feladatait. A HEPA célja, hogy megbízható és aktív partnere legyen a magyar kis- és középvállalkozásoknak az exportfejlesztés területén.

Az exportszerkezet diverzifikálását segíti a Nemzeti Exportstratégia (2019) a nemzetközi piacokon elismert magyar brand-ek felépítésével meglévő, kiemelkedő exportsikereket elért vállalkozások bázisán. Ezt támogatja Magyarországon a piaci igényekre szabott exportfinanszírozási rendszer is.

A magyar külkereskedelem jövője nem kis részben attól függ, mennyiben változik meg a magyar exportálók szerepe a globális értékláncokban. A bekapcsolódás a termelési folyamat nagyobb hozzáadott értékű tartalmú részeibe a tovább lépés egyik lehetséges útja. Emellett a globális értékláncok hazai beszállítói körének ösztönzése - akár közvetlenül, akár közvetve -, növeli az adóbevételeket, a foglalkoztatottságot. Ezáltal stabilizálja a költségvetést, a multinacionális vállalatok már említett, sokszor kiszámíthatatlan döntései és a

változó technológiai környezettel szemben. Az értékláncok magasabb hozzáadott érték tartalmú részei jellemzően tudásintenzívebbek, ezért az állam a változásokhoz alkalmazkodást a hazai munkaerő képzettségének elősegítésével is ösztönözheti.

Berne Ágnes (2018) a keleti nyitásról értekezve kifejti, hogy a 21. században lehetőség nyílik arra, hogy geopolitikailag kialakuljon egy új eurázsiai erőter. Véleménye szerint a kelet-közép-európai térség, s kiemelten a visegrádi államoknak a 21. századi világban betöltendő feladata egyértelműen a fő gazdasági és politikai erőterek közötti összekötő tevékenység lehetne. Gazdasági oldalról nézve ez azt jelenti, hogy egyrészt a közlekedési és szállítási szolgáltatások, másrészt az üzleti és pénzügyi közvetítő tevékenységek válnának a meghatározóvá. Magyarország geopolitikai helyzete révén ideális logisztikai központ lehetne, mind a Nyugatról (főleg Észak-Amerikából és Nyugat-Európából), mind a Keletről (főleg Oroszországból és Kínából) érkező transznacionális vállalatok számára. Ezt támogatja, hogy a Nemzeti Exportstratégiában, mint lényegi elem szerepel a földrajzi diverzifikáció és a Nemzetközi Beruházási Bank székhelyének Budapestre helyezése. A cél elérése érdekében fokozódott a gazdaságdiplomácia aktivitása az új külkereskedelmi irányokba, megerősítésre került a külgazdasági szakdiplomata hálózata (létrehozták a külgazdasági attasék rendszerét), kormányközi megállapodások alapján segélyhitel programok jöttek létre (Nyugat-Balkánon és a Keleti Nyitás célországokban).

Magyarország regionális szerepe miatt a magyar exportnak a nemzetközi nagyvállalatokhoz kötődő része továbbra is az Európai Unió piacára kerül. Az Európai Unión kívüli országok Magyarországra – a magyar piac nagyságrendje miatt –, mint az Európai Unió piacára történő belépés lehetőségeként tekintenek. Ezért a „keleti nyitás” a magyar gazdaság számára értelmezhető az új, többpólusú világrendre történő felkészülésként is. A magyar gazdaság hosszú távú és sikeres jövője szempontjából arra kell törekedni, hogy az évszázad többpólusú világának stratégiai földrajzi helyévé – geopolitikai szóval élve: „hídállamává” – váljon.

A 2020. év

A 2020. év világgazdasági folyamatait tekintve a COVID 19 járvány, valamint a járvány terjedésének lassítása, megállítására érdekében meghozott nemzetközi intézkedések globális szintű kínálati és keresleti sokkot eredményeztek. Mindezek világgazdaságra gyakorolt negatív hatása a GDP felhasználási oldalának mindhárom összetevőjét negatívan befolyásolta.

Kezdetben a járvány kínálati sokkot, a termelés leállítását okozta a munkahelyek járványügyi okokból történő leállításával. A termelési láncok megszakadtak, a járvány, illetve az ennek terjedését akadályozó intézkedések miatt a kínálat, majd a kereslet is több ágazatban (leginkább a turizmusban, vendéglátásban, szórakoztatóiparban) összeomlott rövid idő alatt (ÁSZ, 2020b).

A WTO 2020. október 6-án közzétett prognózisa szerint (WTO, 2020b) a világkereskedelem (export) 2020. II. negyedévében 14,3%-kal esett vissza, a visszaesés leginkább Európát (24,5%) és Amerikát (21,8%) érintette. 2020 egész évre az áru világkereskedelem volumenében 9,2%-os visszaesést prognosztizálnak, 2021 tekintetében pedig úgy látják, hogy még akkor sem fogja elérni a világkereskedelem a járvány előtti szintet. A feldolgozott ipari termékek 2020 I. negyedévében 6%-kal, II. negyedévében 19%-kal estek vissza. A legnagyobb visszaesés az autóiipari termékek terén volt (70% áprilisban az előző évihez képest). Növekedés az informatikai és gyógyszeripari termékek körében volt tapasztalható. A szolgáltatások esetében 2020 II. negyedévében 30%-os volt a visszaesés, az előző évhez viszonyítva. A világ GDP változására 4,8%-os csökkenést 2020-ra és 4,9%-os növekedést 2021-re jeleznek előre.

A visszaesés függ és függött attól, hogy az adott termék, szolgáltatás értékláncában vezető szerepet játszó ország milyen megszorításokkal volt kénytelen élni. Így például a telekommunikációs eszközök piaca súlyosan megérezte a Dél-Koreában foganatosított intézkedéseket. Emellett a mobilitás és a társadalmi távolságtartás következményeként, átalakult a kereslet. 2020. áprilisában az előző évihez hasonló időszakához képest 37%-kal csökkent a ruházati cikkek iránti kereslet, hiszen az emberek kevesebbet járnak közösségbe, a fast-fashion jelentősége csökkent. Új igények merültek fel, pl. a tömeges home-office munkavégzés hiányt és áremelkedést eredményezett az ehhez kapcsolódó eszközök piacán. A turizmus visszaesett, sőt éppen a

nemzetközi idegenforgalom érzi meg leginkább a járványhelyzetet. Amellett, hogy veszélyessé is vált utazni, csökkent az erre fordítható jövedelem is. A turizmus terén elzárkózás tapasztalható az ázsiai turisták fogadása előtt, akik korábban az összes utazáshoz kapcsolódó kiadásokon belül a legtöbbet költötték erre a célra. A kis- és közepes vállalkozások és a lakosság azon rétegei, akik nem rendelkeztek tartalékokkal, nehéz helyzetbe kerültek. Emelkedtek a napi közszükségleti cikkek árai. Mindez a világgazdaság szerkezeti átalakulását fogja eredményezni. Várhatóan csökken a külföldi turizmus, szállítás, de nő az info-kommunikációs szolgáltatások szerepe. És az értékesítési csatornák között dominánssá válik az on-line áru-és szolgáltatásforgalom. Egy olyan világgazdasági átrendeződésnek vagyunk tanúi, amihez hasonló történt már a múltban, csak nem ennyire gyorsan.

Érzékenyen érintette a COVID-19 a magyar gazdaságot is, hiszen hazánkban a világpiaci aktív részvétel, a versenyképesség megtartása és javítása a nemzetgazdaság növekedésének forrása. A Konvergencia Program (2020) már 2020 áprilisában tényként állapította meg, hogy a magyar gazdaság számára releváns export piacok is zsugorodni fognak. Ennek következményeként 2020 II. negyedévében a korábban tartósan pozitív külkereskedelmi forgalom passzívumba fordult. A KSH adatai szerint 2020 I. félévében a külkereskedelmi egyenleg az előző év hasonló időszakának 36,0%-ra esett vissza, az áruexport 94,9%-ra, a szolgáltatásexport 80,51%-ra (KSH STADAT 3.1.9h).

A COVID-19 által leginkább sújtott ágazatok (pl. vendéglátás, turizmus, autóipar) a magyar export zászlóshajói közé tartoznak. A szolgáltatásexport számaiból jól látszik a 2020. évi COVID-19 negatív hatása több szolgáltatásnál, így pl. a turizmusnál, valamint a szállításnál. Míg 2019-ben a turizmus export 2.112,1 Mrd Ft volt, addig 2020 I. félévében 507,7 Mrd Ft volt, a 2019 I. félévi 47,3%-ra esett vissza. A szállítási szolgáltatások exportjánál hasonló a helyzet. Míg 2019-ben a szállítási szolgáltatások exportja 2.224,7 Mrd Ft volt, addig 2020. I. félévében 783,5 Mrd Ft volt, a bázisidőszak 52,6%-ra esett vissza (KSH STADAT 3.5.21.). Ezért a GDP 2020 II. negyedévi, 13,6%-os, féléves szinten 6,1%-os csökkenéséhez leginkább a külkereskedelmi pozíció romlása járult hozzá a felhasználási oldalról (KSH STADAT 3.1.1. és 3.1.5.).

Amint azt az Európai Bizottság is megjegyezte 2020. májusában kiadott értékelésében (European Commission, 2020a), a gazdasági vérkeringés helyreállítása függ a gazdaság szerkezetétől és a stabilizációra rendelkezésre álló erőforrásoktól. Magyarország 2019. évben kimagasló gazdasági növekedése, a 7,9%-os GDP arányos nettó külső adósság, az EU tagállamai közül legmagasabb megtakarítási ráta, az alacsony hitelállomány az alkalmazkodáshoz kedvező lehetőséget teremtett. A Kormány Gazdaságvédelmi Akciótervet készített a COVID-19 okozta problémák kezelésére. Ennek keretében pl. Nemzeti Exportvédelmi Program indult 2020 II. félévében 25 Mrd Ft vissza nem térítendő támogatási keretösszeggel, a magyar mikro-, kis-, közepes-és nagyvállalatok külföldre lépésének elősegítése, a külföldön megvalósuló termelő beruházások támogatása érdekében.

A Konvergencia Program (2020) 3,0%-os GDP visszaesést, 2021-re 4,8%-os GDP növekedést prognosztizált. Az előrejelzés szerint a GDP növekedést 2024-ig továbbra is, bár a 2019. évinél kisebb mértékben a fogyasztás vezérli, a külkereskedelmi egyenleg passzívum (negatív) lesz 2020-ban, azaz nem járul hozzá a GDP növekedéséhez.

Összefoglalva, 2020. a gazdasági életben egy trendváltó év, amelynek végén az eddigi elképzelések a gazdaság működéséről, a prognózisok újragondolásra szorulnak majd.

KÖVETKEZTETÉSEK

A magyar gazdaság nyitott gazdaság, nemzetközi szinten nem jelentős belső piaccal, ezért a GDP felhasználási oldal elemei közül kiemelt jelentősége van a külkereskedelmi egyenlegnek, a külkereskedelmi egyenleg változásának. Az aktív külkereskedelmi mérleg 2013-2019 között lehetővé tette a felhasználási oldal egyéb elemeinek, a bruttó felhalmozásnak és a végső fogyasztásnak növekedését. 2017-től csökkent az aktívum, ezért 2017-2019 években a GDP növekedését a bruttó felhalmozás és a végső fogyasztás növekedése eredményezte. A végső fogyasztás az elemzett időszak alatt stabilan növekedett. A bruttó felhalmozás növekedési dinamikáját a kormányzati felhalmozási kiadások és az EU transferek alakulása jelentősen befolyásolta és számottevő importigénnyel járt.

2013-2019 között a magyarországi export növekedési üteme meghaladta a világkereskedelem növekedési ütemét. A külkereskedelmi partnereink döntő részben az Európai Unió országaiból kerülnek ki. Az európai piacra jutás lehetősége az egyik vonzerő a „keleti nyitás” külgazdasági stratégiai célja értelmében befektetésre ösztönzött ázsiai országok vállalkozói számára.

A magyar export mind ágazati szinten, mind az exportálók vonatkozásában koncentrált. Az ágazati szerkezetben a gépek-és szállítóeszközök (ezen belül a közúti járművek) és a feldolgozott termékek (főként vegyipari-és gyógyszeripari termékek) domináltak. Az exportálók döntő többsége a nagyvállalati szektorból, a multinacionális vállalatok közül került ki. A magyar exportálók a globális értékláncokban nem töltenek be irányító szerepet, az export belföldi hozzáadott érték tartalma alacsony, a kapacitások a gyártásban összpontosulnak. Ez azt is jelenti, hogy az export import tartalma magas, így az export versenyképességét az importált termékek minősége erőteljesen befolyásolja. Jellemzően az értéklánc gyártás szakaszában a legnagyobb a verseny és ez a szakasz a leginkább kiszolgáltatott az értékláncot érintő változásoknak. Ezért érintette érzékenyen a magyar export húzóágazatait a COVID-19. Ezért a következő években még inkább szükséges lesz az export diverzifikálása, annak érdekében, hogy csökkenjen az ágazati és költségvetési sérülékenység. Olyan exportkapacitások létrehozására (beruházásokra), valamint a magyar beszállítók megerősítésére van szükség, amelynek eredményeként nemcsak az export hozzáadott érték tartalma lesz nagyobb, de stabilizálja a költségvetési bevételeket is. Mivel nő az értékláncok tudásintenzivitása, elkerülhetetlen a lépéstartás a legújabb technológiákkal, a digitalizációval. Ez együtt kell járjon a hazai munkaerő képzettségi szintjének emelésével.

Az export/import indikátora a gazdaság egészségének. A romló külkereskedelmi egyenleg (amely legfontosabb eleme a folyó fizetési mérlegnek) hosszabb távon okoz problémát, ha a termőre forduló beruházások nem bővítik az exportkapacitásokat, nem járulnak hozzá az export versenyképességéhez, az értékláncokban előrelépéshez.

Az elemzés arra is rámutatott, hogy tendencia a szolgáltatások arányának növekedése az exporton belül. Ezért a magyar vállalatok globális értékláncban való feljebb lépésének egyik lehetséges alapja a termelési főtevékenység mellett meglévő támogató tevékenységben való részvétel.

A 2019. I. negyedévtől kialakult ikerdeficit a magyar gazdaság növekedésével kapcsolatosan több kockázatra hívja fel a figyelmet. Elemzésünkben megállapítottuk, hogy a pozitív külkereskedelmi egyenleg és az ikerdeficit elkerülése érdekében megtakarításokra van szükség.

A 2020. évi járvány gazdasági hatásai a kedvező külkereskedelmi trendeket teljesen megtörték. A magyar export drámai visszaesése a világgazdasági folyamatok következménye. A járvány rámutatott a globális értékláncokra épülő világkereskedelem sérülékenységére. Ez a globális értékláncokba integrálódott magyar exportkapacitásokat is súlyosan érintette. További érzékeny veszteség a magyar exporttöbbletben egyre nagyobb szerepet játszó szolgáltatások – mindenekelőtt a turizmus – exportjának kiszáradása. A járvány megszűnését követően a világkereskedelem és a globális értékláncok visszarendeződnek, de ennek sebessége és mértéke az egyes ágazatokban és területeken különböző lesz. Komoly lépések várhatóak a sérülékenység mérséklésének irányába is. Ezek fényében célszerű újragondolni a magyar külgazdasági politika prioritásait.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1) Antalóczy Katalin (2017): Magyarország a globális értékláncokban – az áruforgalmi háló. Külgazdaság. 59.évf.1-2. sz., <https://uni-bge.hu/Kutatasi-tevekenyseg/Folyoirato...>
- 2) ÁSZ (2019): Elemzés a magyar gazdaság kiegyensúlyozott növekedését befolyásoló tényezőkről, 2019., Állami Számvevőszék
https://www.asz.hu/storage/files/files/elemezsek/2019/gazd_elemzes_20190731.pdf?download=true
- 3) ÁSZ (2020a): Az uniós támogatások megelőlegezésének hatása az államadósságra és a hiányra, 2020. április, Állami Számvevőszék
https://www.asz.hu/storage/files/files/elemezsek/2020/az_unios_tamogatások_allamadossagra_es_hianyra_gyakorolt_hatasa_20200423.pdf?ctid=1296
- 4) ÁSZ (2020b): A járványhelyzettel összefüggő gazdaságvédelmi akcióterv munkaerőpiacra gyakorolt hatásai, 2020. október, Állami Számvevőszék,
https://www.asz.hu/storage/files/files/elemezsek/2020/jarvanyhelyzet_munkaeropiac_2020_09_30.pdf?ctid=1296
- 5) Bernek Ágnes (2018): Hazánk keleti nyitás politikája és a 21. századi geopolitikai stratégiák összefüggései, Külügyi Szemle 2018/02 <https://kki.hu/kulugyi-szemle-2018-02/>
- 6) Boda György (2020): Mosolygörbe: csapda vagy lehetőség? – Új Munkaügyi Szemle, I. évfolyam, 2020/2. sz.
- 7) Canuto-Haddad-Hanson (2010): Export-led Growth v2.0 – The World Bank – March 2010
http://www-wds.worldbank.org/external/defhadault/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/08/28/000442464_20140828123122/Rendered/PDF/901850BRI0prem00Box385307B00PUBLIC0.pdf
- 8) Corvinus (2016): Műhelytanulmányok Vállalatgazdaságtan Intézet: A globális értékláncok – elméleti alapok és számbavételei lehetőségek. (szerzők: Ilyés Márton, Juhász-Dóra Katalin, Kiss Veronika, Miklós Ilona, Vajkai Éva, Vakhal Péter) <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/2613/>
- 9) European Commission (2020a): European Economic Forecast Spring 2020 Institutional Paper 125 / May 2020 https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/spring-2020-economic-forecast-deep-and-uneven-recession-uncertain-recovery_en#economic-forecast-by-country
- 10) Eurostat (2020): Goods and services, imports and exports,
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00110/default/table?lang=en>
- 11) Gonda György (2019): A gazdasági növekedés alternatívái – Stratégiaváltás a világgazdaságban 2019 (Az üzlet honlap) <https://azuzlet.hu/a-gazdasagi-novekedes-alternativai-strategiavaltas-a-vilaggazdasagban/>
- 12) György László (2017): Egyensúlyteremtés – A gazdaságpolitikája missziója, Századvég Kiadó 2017. www.mkt.hu › 2017/12 › Gyorgy_Laszlo_11_23
- 13) Haddad-Shepherd (2011): Managing openness: trade and outward-oriented growth after the crisis - The World Bank
https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/2283/608100PUB0Mana10Box358332B01PUBLIC1.pdf?sequence=1&sa=U&ei=22BQU_rzFcmRyAT4-YGoAg&ved=0CDMQFjAE&usg=AFQjCNHyholQSGcr7faWEVUod-l8wR91LA
- 14) Kacsirek László (2020): A regionális és globális értékláncok változásai a magyar külgazdasági érdekek tükrében – KKI-elemzések E-2020/15 – Külügyi és Külgazdasági Intézet
https://kki.hu/wp-content/uploads/2020/02/15_KKI-elemz%C3%A9s_GVC_Kacsirek_20200212.pdf
- 15) Khalafalla-Webb (2001): Export-led growth and structural change: evidence from Malaysia, Applied Economics. 2001.33. page 1703-1715
https://www.researchgate.net/publication/24074705_Export-Led_Growth_and_Structural_Change_Evidence_from_Malaysia

- 16) Kiss Judit (2018): Átalakulóban a világkereskedelem? - MTA KRTK Világgazdasági Intézet - Budapest, 2018. december <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=MTA+KRTK+Vil%C3%A1ggazdas%C3%A1gi+Int%C3%A9zet+%C3%81talakul%C3%B3ban+a+vil%C3%A1gkereskedelem%3F>
- 17) Konvergencia Program (2020): Magyarország Konvergencia Programja 2020-2024 – 2020. április https://www.ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european-semester-convergence-programme-hungary_hu.pdf
- 18) KOPINT-TÁRKI (2016): Vakhai Péter et al. A hozzáadott-érték kereskedelem tendenciái az OECD-országokban – KOPINT-TÁRKI Konjunktúrakutató Intézet Zrt. – 2016. június 30. http://www.parlament.hu/documents/126660/712568/TiVA_v2_a.pdf
- 19) Koppány Krisztián (2017): A növekedés lehetőségei és kockázatai Közgazdasági Szemle, LXIV. évf., 2017. január, <http://www.kszemle.hu/tartalom/cikk.php?id=1671>,
- 20) KSH (2017): Helyzetkép a beruházásokról, 2017 – KSH kiadvány https://ksh.hu/apps/shop.kiadvany?p_kiadvany_id=1037047&p_temakor_kod=KSH&p_lang=hu
- 21) KSH (2019) – Helyzetkép a beruházásokról, 2019 – KSH online kiadvány <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jelberuh/2019/index.html>
- 22) KSH (2020): Külkereskedelmi folyamatok 2020. január–május, , http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/kulker/kul_foly_2020_05/index.html
- 23) Majoros Pál (2006): Magyarország a világgazdaságban, világkereskedelemben, Budapest Gazdasági Iskola, Magyar Tudomány Napja 2006
- 24) MNB (2020): Magyar Nemzeti Bank – Fizetési mérleg jelentés 2020. október <https://www.mnb.hu/letoltes/fmj-hu-2020-oktober-20201006-jav.pdf>
- 25) Nemzeti Exportstratégia (2019): A Kormány a 1171/2019. (IV.1.) Korm. határozattal fogadta el 2019-2030. időtartamra
- 26) NGM (2011): Külgazdasági Stratégia, szakmai vitaanyag, 2011. május, Nemzetgazdasági Minisztérium – <https://docplayer.hu/777119-Kulgzdasagi-strategia-szakmai-vitairat.html>
- 27) OECD (2013): Mapping Global Value Chains https://www.oecd-ilibrary.org/trade/mapping-global-value-chains_5k3v1trgnbr4-en
- 28) OECD (Stat): Domestic value added in gross exports: OECD <https://data.oecd.org/trade/domestic-value-added-in-gross-exports.htm#indicator-chart>
- 29) UNCTAD (2013): World Investment Report 2013 Global value chains: investment and trade for development, 2013. június, <https://unctad.org/webflyer/world-investment-report-2013>
- 30) Zárszámadási törvények:
  - a) 2019. évi LXXIX. törvény a Magyarország 2018. évi központi költségvetéséről szóló 2017. évi C. törvény végrehajtásáról
  - b) 2018. évi LXXXIV. törvény a Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről szóló 2016. évi XC. törvény végrehajtásáról
  - c) 2017. évi CLXX. törvény a Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről szóló 2015. évi C. törvény végrehajtásáról
  - d) 2016. évi CXXII. törvény a Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről szóló 2014. évi C. törvény végrehajtásáról
  - e) 2015. évi CLXXII. törvény a Magyarország 2014. évi központi költségvetéséről szóló 2013. évi CCXXX. törvény végrehajtásáról
  - f) 2014. évi LXII. törvény a Magyarország 2013. évi költségvetéséről szóló 2012. évi CCIV. törvény végrehajtásáról
- 35) WTO (2020a): World Trade Statistical Review 2020, https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2020_e/wts20_toc_e.htm
- 36) WTO (2020b): Press release – Trade shows signs of rebound from COVID-19, recovery still uncertain https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr862_e.htm
- 37) WTO (HU): Hungary Trade in Value Added and Global Value Chains https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/miwi_e/countryprofiles_e.htm

38) KSH STADAT táblák:

- a) 1.1.3. A bruttó állóeszköz-felhalmozás (beruházások) alakulása
https://www.ksh.hu/thm/1/indi1_1_3.html
- b) 3.1.1. A bruttó hazai termék (GDP) volumenindexei
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt001.html
- c) 3.1.5. A bruttó hazai termék (GDP) termelésének volumenindexei, előző év azonos időszaka=100%
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpt005b.html?down=1581
- d) 3.1.7. A bruttó hazai termék (GDP) végső felhasználása folyó és előző évi áron (1995–) [millió Ft] https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpf005c.html
- e) 3.1.9h A bruttó hazai termék (GDP) végső felhasználása folyó áron [millió forint];
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpf001b.html
- f) 3.1.17. A külkereskedelmi egyenleg országcsoportok szerinti bontása
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpf011a.html
- g) 3.1.20. Hozzájárulás a bruttó hazai termék (GDP) növekedéséhez (felhasználási oldal), előző év azonos időszakához viszonyított indexekből számítva [százalékpont];
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpf009a.html
- h) 3.2.9. A vállalkozások teljesítménymutatói kis- és középvállalkozási kategória szerint
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qta005.html
- i) 3.3.2. A nemzetgazdasági beruházások teljesítményértéke az ipar nemzetgazdasági ágai-ban anyagi –műszaki összetétel szerint
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qb004.html
- j) 3.5.15. A külkereskedelmi termékforgalom volumenindexei országcsoportok szerint (2012–) [az előző év azonos időszaka = 100,0%]
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qkt018.html
- k) 3.5.20. A külkereskedelmi termékforgalom értéke forintban és értékindexei a fontosabb országok szerint (2014–) [folyó áron]
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qkt019f.html
- l) 3.5.21. Szolgáltatások külkereskedelmi forgalma és értékindexei szolgáltatáscsoportonként, forint alapon https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qks006.html
- m) 3.5.21. Szolgáltatások, szolgáltatáscsoportonként forint alapon
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qks006.html
- n) 3.5.23. A külkereskedelmi termékforgalom áruszerkezete forintban (2014–)
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qkt022f.html
- o) 3.5.28. A külkereskedelmi termékforgalom koncentrációja (2013–) [millió forint]
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qkt028.html

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

ÁSZ	Állami Számvevőszék
ÁSZ törvény	2011. évi LXVI. törvény az Állami Számvevőszékről
GDP	Gross Domestic Product – Bruttó hazai termék
GVC	Global Value Chain – Globális értéklánc
EU	Európai Unió
HEPA	HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség Nonprofit Zrt
HIPA	Nemzeti Befektetési Ügynökség
KKV	Kis-és középvállalkozások: a 2004. évi XXXIV. tv. 3.§ (1) és (4) bekezdése alapján KKV-nak minősül az a vállalkozás, amelynek az összes foglalkoztatotti létszáma 250 főnél kevesebb, és az éves nettó árbevétele legfeljebb 50 millió eurónak megfelelő forintösszeg, vagy mérlegfőösszege legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg. A vállalkozásban az állam, az önkormányzat közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedése - tőke vagy szavazati joga alapján - külön-külön vagy együttesen sem éri el vagy haladja meg a 25%
Kormány	Magyarország Kormánya
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KSH STADAT	Központi Statisztikai Hivatal összefoglaló táblák
MNB	Magyar Nemzeti Bank
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development – Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development, az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciája
V4	A Visegrádi Együttműködés (más néven visegrádi országok, visegrádi négyek vagy V4-ek) együttműködés az Európai Unión belül, négy közép-európai tagállam, Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia regionális szervezete.
WTO	World Trade Organisation – Kereskedelmi Világszervezet

ÉRTELMEZŐ SZÓTÁR

Állami támogatás	A hatályos Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. cikke szerint: Ha a Szerződések másként nem rendelkeznek, a belső piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzítja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.
Beruházás	Beruházás a tárgyi eszköz beszerzése, létesítése, saját vállalkozásban történő előállítás, a beszerzett tárgyi eszköz üzembe helyezése, rendeltetésszerű használatbavétele érdekében az üzembe helyezésig, a rendeltetésszerű használatbavételig végzett tevékenység (szállítás, vámkezelés, közvetítés, alapozás, üzembe helyezés, továbbá mindaz a tevékenység, amely a tárgyi eszköz beszerzéséhez hozzákapcsolható, ideértve a tervezést, az előkészítést, a lebonyolítást, a hitel igénybevételt, a biztosítást is); beruházás a meglévő tárgyi eszköz bővítését, rendeltetésének megváltoztatását, átalakítását, élettartamának, teljesítőképességének közvetlen növelését eredményező tevékenység is, az előbbieken felsorolt, e tevékenységhez hozzákapcsolható egyéb tevékenységekkel együtt (2000. évi C. törvény a számvitelről).
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	A bruttó állóeszköz-felhalmozás egy adott időszakban a rezidens termelők állóeszköz-beszerzéseit tartalmazza, csökkentve az eladások értékével, megnevelve a termelő vagy intézményi egység termelési tevékenysége során keletkezett nem termelt eszközök értéknövekedésével. Ezeket az eszközöket a termelési folyamat során történő használatra szánják.
COVID-19	Koronavírus betegség, egy vírusos, légúti, illetve légzőszervi megbetegedés, amelyet a SARS-CoV-2 nevű koronavírus okoz.
Folyó fizetési mérleg	A folyó fizetési mérleg a Magyar Államkincstár Közgazdasági és államháztartási fogalomtára alapján az ország valamennyi devizában, illetve valutában meghatározott időszak alatt teljesített fizetési forgalmának mérlege, amelyben nem szerepelnek a tőkeimport és -export, valamint a kölcsönfelvételek és törlesztések adatai.
GDP	A GDP, azaz a bruttó hazai termék, a nemzeti számlák kiemelt mutatója, ami egy adott országon belül megtermelt jövedelmet jelenti. Háromféle megközelítésben értelmezhető: a jövedelem termelése (termelési tényezők szerinti), felhasználása (a rendelkezésre álló jövedelmet mire használták fel a gazdasági szereplők), illetve termelési tényezők közti megoszlása oldaláról.
Háztartások végső fogyasztása	. A háztartások végső fogyasztási kiadásai azok a fogyasztási kiadások, amelyeket a rezidens háztartások, termékek és szolgáltatások fogyasztására fordítanak. A kormányzat végső fogyasztási kiadásai a kormányzat által finanszírozott fogyasztást tartalmazzák. Ide tartoznak a háztartások által egyénileg elfogyasztható termékek és szolgáltatások is (egészségügy, oktatás, az önkormányzati tulajdonban lévő lakások értékcsökkenése stb.), továbbá a közösségi célokat szolgáló kibocsátás fogyasztása (államigazgatás, honvédelem stb.). A háztartásokat segítő nonprofit intézmények végső fogyasztási kiadásai: az e szektor által finanszírozott végső fogyasztást fejezik ki, ezek teljes mértékben a háztartások fogyasztásába tartoznak.
Ikerdeficit	Egyidejűleg jelentkező folyó fizetési mérleg és államháztartási hiány.
Intenzitási mutatók	Exporthányad: export/GDP, importhányad: import/GDP.

Kormányzat végső fogyasztási kiadásai	A kormányzat által finanszírozott fogyasztást tartalmazzák. Idetartoznak a háztartások által egyénileg elfogyasztható termékek és szolgáltatások is (egészségügy, oktatás, az önkormányzat tulajdonában lévő lakások értékcsökkenése, stb.), továbbá a közösségi célokat szolgáló kibocsátás fogyasztása (államigazgatás, honvédelem, stb.).
Közösségi fogyasztás	Azon termékek és szolgáltatások, melyeket a lakosság nem egyénenként vesz igénybe, hanem a közösség tagjaként illeti meg. A közösségi fogyasztás főbb tételei: közigazgatás, védelem, tudományos kutatás, közvilágítás, a közutak fenntartása, az ár-és belvízkár elhárítása, parkfenntartás, köztisztasági szolgáltatás, földtani kutatás. A közösségi fogyasztást kizárólag az államháztartás finanszírozhatja. Negyedévente, a munkaügyi statisztikai adatok felhasználásával, közvetett úton becsli a KSH.
Külkereskedelmi egyenleg	A nemzetgazdasági export-és importforgalmának egyenlege, amely tartalmazza a külkereskedelmi áruforgalmon kívül a szolgáltatások exportjának és importjának egyenlegét. Az áruforgalom tartalmazza a külkereskedelmi áruforgalmi statisztikából rendelkezésre álló általános forgalmat (beleértve a vámszabad területek és a külföld közötti áruforgalmat), a bunkerüzemanyagot, az aktív és passzív bér munkát (bruttó értéken számba véve), a bér munka késztermék export anyagtartalmának korrekcióját, a javítást (nettó értéken számba véve) és a térti árut. A szolgáltatásforgalom tartalmazza az idegenforgalmat (a nem rezidensek költése Magyarországon és a rezidensek költése külföldön), a rezidens és a nem rezidens gazdasági egységek közötti üzleti és egyéb szolgáltatás tranzakciókat. A nemzetgazdasági elszámolásokban a külkereskedelmi áruforgalom számítása szerződéses paritáson történik. A becsléshez a külkereskedelmi statisztika és a fizetési mérleg adatait, továbbá a szolgáltatások külkereskedelmére vonatkozó rövid távú (havi, negyedéves) információkat használtuk fel.
Nyitottsági mutató	Az export ill., import GDP-hez viszonyított aránya.
Végső fogyasztás, összes végső fogyasztási kiadás	A KSH fogalmi meghatározása szerint azoknak a termékeknek és szolgáltatásoknak az értéke, amelyek a háztartások vagy a társadalom végső szükségleteinek kielégítését szolgálják.
Versenyképesség	Az OECD (2008) definíciója szerint: „A versenyképesség a nemzetközi kereskedelemben egy ország azon előnyeinek vagy hátrányainak a mértéke, amely mellett képes értékesíteni áruit a nemzetközi piacokon.”

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK

1052 Budapest, Apáczai Cs. J. u. 10. | 1364 Budapest 4. Pf. 54

TEL: +36 1 484 9100

email: szamvevoszek@asz.hu

web: www.asz.hu | www.aszhirportal.hu